

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ ДІЄСЛІВНОЇ
КАТЕГОРІЇ ПАСИВНОГО СТАНУ (НА МАТЕРІАЛІ П'ЄСИ
О. ВАЙЛДА «ІДЕАЛЬНИЙ ЧОЛОВІК»)**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0359-1 а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та
літератури
(переклад включно), перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Пучкан Аліна Володимирівна

Керівник к. ф. н., доц. Шевчук О. В.

Рецензент к. ф. н., доц. Веремчук Е.О.

Запоріжжя – 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської філології

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська

Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
англ.філології

«___» _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

ПУЧКАН АЛІНА ВОЛОДИМІРІВНА

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) Особливості мовної об'єктивації дієслівної категорії пасивного стану (на матеріалі п'єси О.Вайалда «Ідеальний чоловік»)

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Шевчук Оксана Василівна, к. ф. н., доц.

затверджені наказом ЗНУ від «04» травня 2020 року №511-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту)
1 грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту)
теоретичні засади дослідження ґрунтуються на роботах вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячених актуальним проблемам функціональних граматики А. М. Приходько, І. О. Алексєєва, І. С. Бахов, Т. В. Венкель, Г. В. Верба.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1) розглянути теоретичні засади дослідження категорії пасивного стану дієслів в сучасній лінгвістиці; 2) проаналізувати категорію пасивного стану дієслів в трактовках сучасних лінгвістів; 3) з'ясувати визначення категорії пасивного стану як однієї з основних категорійдієслова 4)визначити фактори, що впливають на вживання пасивного стану дієслова в англійській мові;

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Шевчук О. В., к.ф.н., доц.	15.11.2020	15.11.2020
Розділ 1	Шевчук О. В., к.ф.н., доц.	21.06.2020	21.06.2020
Розділ 2	Шевчук О. В., к.ф.н., доц.	12.09.2020	12.09.2020
Висновки	Шевчук О. В., к.ф.н., доц.	15.11.2020	15.11.2020

6. Дата видачі завдання 20.05.2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2020	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2020	виконано
3.	Написання вступу	листопад 2020	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	серпень 2020	виконано
5.	Написання практичних розділів	вересень-жовтень 2020	виконано
6.	Формулювання висновків	листопад 2020	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2020	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2020	виконано
9.	Захист	грудень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

А. В. Пучкан
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____ (підпис)

О. В. Шевчук
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

В.А. Березний
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 61 стор., 57 джерел.

Об'єкт дослідження: дослідження є дієслівна категорія пасивного стану в сучасній англійській мові взагалі та пасивні конструкції в п'єсі О. Вайлда «Ідеальний чоловік» зокрема.

Мета роботи: є встановлення особливостей мовної об'єктивації дієслівної категорії пасивного стану на матеріалі п'єси О. Вайлда «Ідеальний чоловік».

Теоретико-методологічні засади: ґрунтуються на роботах вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячених актуальним проблемам функціональних граматики А. М. Приходько, Алексеева І. О., Бахов І. С., Венкель Т. В., Верба Г. В., Верба Л. Г.

Отримані результати: Найбільш вживаними виявилися пасивні конструкції у формі the Present Simple Tense (46 од.). Друге місце посідають пасивні конструкції у формі the Past Simple Tense (22 од.). Це майже вдвічі менший показник, ніж показник у the Present Simple Tense. Вживаність у формі the Present Perfect Tense складає лише 10 одиниць, the Past Perfect Passive- 5 одиниць. Лише одна пасивна конструкція була вживана у формі the Present Continuous. В тексті п'єси не було виявлено жодної пасивної конструкції у граматичних формах the Future Perfect Tense, the Past Continuous Tense.

Аналіз лексико-семантичних класів дієслів, які входили до складу пасивних конструкцій, вживаних в тексті п'єси О. Вайлда «Ідеальний чоловік» демонструє, що найбільш вживаними є актуальні дієслова.

Ключові слова: мовна об'єктивація, дієслівна категорія, пасивний стан, пасивні конструкції

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ПАСИВНОГО СТАНУ ДІЄСЛІВ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.....	7
1.1 Визначення категорії пасивного стану як однієї з основних категорій дієслова.....	7
1.2 Категорія пасивного стану дієслів в трактовках сучасних лінгвістів....	13
1.3 Фактори, що впливають на вживання пасивного стану дієслова в англійській мові.....	20
1.4 Пасивні конструкції в структурі пропозиції висловлювання.....	27
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ВЖИВАННОСТІ ПАСИВНОГО СТАНУ ДІЄСЛІВ В П'ЄСІ О.ВАЙЛЬДА «ІДЕАЛЬНИЙ ЧОЛОВІК».....	34
2.1 Кількісна реалізація вживаності пасивних конструкцій в п'єсі О.Уайльда «Ідеальний чоловік».....	34
2.2 Розподіл дієслів, вживаних в пасивних конструкціях за лексико-семантичними класами в п'єсі О.Уайльда «Ідеальний чоловік».....	42
2.3 Граматичний аналіз пасивних конструкцій, вживаних в п'єсі О.Уайльда «Ідеальний чоловік».....	47
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57

ВСТУП

Категорія пасивного стану в сучасній мові трактується лінгвістами дещо по-різному, але всі вони сходяться у тому, що дана категорія є однією з найскладніших в мові. Пасивний стан вживають тоді, коли в центрі уваги співрозмовників є особа або предмет, на які спрямована дія. Суб'єкт дії при цьому здебільшого не вказується. Широкий спектр значень пасивних конструкцій в сучасній англійській мові дає можливість говорити про структурну і семантичну розгалуженість даної граматичної категорії. Складність і проблематичність її розв'язання полягає в тому, що вона відображає проблему взаємозв'язку мови і мислення.

Актуальність дослідження полягає у тому, що з огляду на наявність численних робіт, присвячених дослідженню функціонування пасивних конструкцій у мові Р. М. Хогга, О. І. Смирницького, Б. А. Ильиша, Н. О. Авер'янової, А. М. Ключиної, не існує єдиної думки щодо періоду походження та кінцевого становлення пасивних конструкцій. Але в 70-х роках ХХ століття була висунута універсальна теорія стану (О. О. Холодович, О. В. Деменчук), в рамках якої наряду з поняттям стану використовується поняття діатези, і стан визначається як граматично маркована в стані діатеза. В подальшому на основі даної теорії вчені описували категорію стану в єдності дієслівних форм. Новітні досягнення лінгвістичної науки, зокрема становлення когнітивно-дискурсивної парадигми знань про мовні і мовленнєві явища, дозволили звернутись до такого сегменту граматики як функціонування пасивних конструкцій.

Метою поданого дослідження є встановлення особливостей мовної об'єктивації дієслівної категорії пасивного стану на матеріалі п'єси О. Вайалда «Ідеальний чоловік». У відповідності з метою дослідження вбачається за необхідне виконання наступних **завдань**:

- 1) розглянути теоретичні засади дослідження категорії пасивного стану дієслів в сучасній лінгвістиці;
- 2) проаналізувати категорію пасивного стану дієслів в трактовках сучасних лінгвістів;
- 3) з'ясувати визначення категорії пасивного стану як однієї з основних категорійдієслова ;
- 4) визначити фактори, що впливають на вживання пасивного стану дієслова в англійській мові;
- 5) здійснити дослідження вживаності пасивного стану дієслів в п'єсі О. Вайльда «Ідеальний Чоловік»;
- 6) дослідити кількісна реалізація вживаності пасивних конструкцій в п'єсі О. Вайлда «Ідеальний чоловік»;
- 7) класифікувати дієслова, вживані в пасивних конструкціях, за лексико-семантичними класами на матеріалі тексту п'єси О. Вайлда «Ідеальний чоловік»;
- 8) виконати граматичний аналіз пасивних конструкцій, вживаних в п'єсі О. Вайлда «Ідеальний чоловік».

Об'єктом дослідження є дієслівна категорія пасивного стану в сучасній англійській мові взагалі та пасивні конструкції в п'єсі О. Вайлда «Ідеальний чоловік» зокрема, а **предметом дослідження** є особливості мовної об'єктивації дієслівної категорії пасивного стану на матеріалі дослідження.

У дослідженні були застосовані загальнонаукові та лінгвістичні **методи**. Так, зокрема, **лексико-семантичний аналіз**, був використаний для розподілу дієслів, вживаних в пасивних конструкціях, за певними лексико-семантичними класами на матеріалі тексту п'єси О. Вайлда «Ідеальний чоловік». Метод **граматичного аналізу** було застосовано для визначення функції, які виконують дієслова в складі поданих пасивних конструкціях. Метод кількісного аналізу дозволив здійснити обрахування загальної кількості вживаності пасивних конструкцій в тексті п'єси, обчислити відносну кількість вживаності поданих конструкцій у відсотковому

відношенні.

Теоретико-методологічні засади дослідження ґрунтуються на роботах вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячених актуальним проблемам функціональних граматики А. М. Приходько, І. О. Алексєєва, І. С. Бахов, Т. В. Венкель, Г. В. Верба.

Матеріалом дослідження є текст п'єси О. Вайлда «Ідеальний чоловік».

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному вивченні системних характеристик пасивних конструкцій, вживаних в тексті п'єси О. Вайлда «Ідеальний чоловік», а також дієслів, які входять до складу цих конструкцій. Вперше подані пасивні конструкції досліджено у функціональному та граматичному аспектах; встановлено закономірності їх вживання, залежно від їх лексико-семантичного класу та функції, яку вони виконують у реченні.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів на заняттях з наступних дисциплін: «Практична грамика першої іноземної мови», «Теоретична грамика сучасної англійської мови», «Стилістика», а також занять з інтерпретації тексту. Розроблений алгоритм аналізу вживаності пасивних конструкцій, може бути застосований під час написання науково-дослідницьких робіт студентів.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі зазначаються актуальність дослідження, об'єкт, предмет, поставлені мета та завдання, подано огляд літератури відповідно до заданої проблематики.

У першому розділі подаються теоретичні засади дослідження категорії пасивного стану у сучасній англійській мові. Розглянуто категорія пасивного стану дієслів в трактовках сучасних лінгвістів, фактори, що впливають на вживання пасивного стану дієслова в англійській мові.

У другому розділі надається кількісний аналіз вживаності пасивних конструкцій на матеріалі п'єси О. Вайлда «Ідеальний чоловік»; здійснено

розподіл дієслів, які входять до складу цих конструкцій, за певними лексико-семантичними класами; виконано граматичний аналіз поданих конструкцій.

У висновках подані узагальнені результати роботи та окреслені перспективи подальшого дослідження. У списку використаних джерел зазначено перелік теоретичних джерел, перелік електронних джерел та ілюстративного матеріалу.

Загальний обсяг роботи становить 60 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ФУНКЦІОНУВАННЯ КАТЕГОРІЇ ПАСИВНОГО СТАНУ ДІЄСЛІВ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1 Визначення категорії пасивного стану як однієї з основних категорій дієслова

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної думки в Україні все більшої уваги привертають питання, пов'язані з дослідженнями фонетичних, лексичних та граматичних систем різних за складом мов на основі контрастивного аналізу.

Ураховуючи той факт, що одним із найважливіших питань сьогодення є формування мовної та мисленнєвої компетенції особистості, здібної вільно спілкуватися з носіями мови, розпізнавати й вирізняти ті риси, що притаманні рідній мові у порівнянні з іноземною, правильно робити трансформацію та проводити зворотній зв'язок та аналогії, завдяки нашому дослідженню є визначити суть поняття «стан як граматична категорія» і на цій основі розглянути граматичну категорію стану як лінгвістичну універсалію.

У сучасній лінгвістиці існує багато точок зору щодо визначення суті поняття «категорія стану» та семантичних особливостей даної категорії. Адже, всі вчені зводять до того, що стан – це складна, сповнена суперечностей і проблем категорія [Волкова 2007, с. 169]. Складність і проблематичність її розв'язання полягає в тому, що корінням своїм вона глибоко вросла у «вічну» проблему взаємовідношення мови і мислення, яку, як зазначає В.А. Васильєв, «кожна епоха порушує та розв'язує по-своєму».

З огляду на думку Б. Ільїша «стан висловлює характер відносин між підметом та присудком, а також відношення дії до об'єкту, якщо він є у реченні» [Ільїш 1954, с. 191]. С. Нікіфоров вважає, що граматична суть

категорії стану полягає в здатності мови передавати суб'єктно – об'єктні відношення дії конструкціями, які не збігаються з логічною схемою судження. При усуненні або відсутності об'єкта дії його функцію виконує сам суб'єкт. За ствердженням С. Нікіфорова, категорія стану властива тільки перехідним дієсловом [Нікіфоров 1952, с. 13]. Такої думки дотримувався О. Потебня. Він доводив, що «пасивний стан є способом репрезентації транзитивного дієслова». Слушним з цього приводу є визначення категорії перехідності/неперехідності, що його наводить у своєму дослідженні І. Іванова. Вона вважає, що перехідність – це лексико-граматична характеристика дієслова, його здатність передавати дію, спрямовану на об'єкт, або нездатність передавати таку об'єктно-зорієнтовану дію, і таким чином, нездатність приймати прямий додаток, що є об'єктом дії. Таким чином ми бачимо, що зв'язок категорії стану з категорією перехідності/неперехідності чітко виражений у двох порівнюваних мовах. І, як слушно зауважує Г. Воронцова, не можна категорично стверджувати, що категорія стану належить тільки перехідним дієсловом [Воронцова 1960, с. 223].

Когнітивна лінгвістика є провідним напрямком лінгвістичних досліджень в сучасному мовознавстві. За визначенням В. Б. Касевича, когнітивна лінгвістика (від англ. *cognition* *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія* знання, пізнання, пізнавальна здатність) – мовознавчий напрям, у якому функціонування мови розглядається як різновид когнітивної, тобто пізнавальної діяльності, а когнітивні механізми та структури людської свідомості досліджуються через мовні явища [Касевич, с. 24]. Вона виступає як складова частина когнітології – інтегральної науки про когнітивні процеси у свідомості людини, що забезпечують оперативне мислення та пізнання світу. Когнітологія досліджує моделі свідомості, пов'язані з процесами пізнання, з набуттям, виробленням, зберіганням, використанням, передачею людиною знань, з репрезентацією знань і обробкою інформації, яка надходить до людини різними каналами, з

переробленням знань, прийняттям рішень, розумінням людської мови, логічним виведенням, аргументацією та з іншими видами пізнавальної діяльності.

В.З. Дем'янков та Є.С. Кубрякова трактують поняття «когнітивна лінгвістика» в якості механізму, що вивчає мову як когнітивний механізм, який відіграє роль у кодуванні та трансформуванні інформації [В. З. Дем'янков 2004, с. 53]. Таким чином можна стверджувати, що когнітивні дослідження зосереджені на таких темах, як мова та мислення, головні функції мови, роль людини в мові та роль мови для людини. Кожен новий напрям у мовознавстві пов'язаний із новим методом дослідження мови, який застосовується для реалізації конкретних лінгвістичних завдань.

О. О. Селіванова у якості завдання когнітивної лінгвістики вбачає пояснення постійних кореляцій і зв'язків між мовою, мовними продуктами, з одного боку, і структурами знань, операціями мислення та свідомості, з іншого [Селіванова 2011, с.16]. Серед перспективних шляхів розвитку когнітивної лінгвістики одним з провідних є її інтеграція із корпусною лінгвістикою або, як зазначає Ч. Філлмор, об'єднання зусиль корпусного лінгвіста, який вивчає факти, і лінгвіста, який сидить у кріслі та розмірковує. Корпусна лінгвістика і когнітивна не тільки є суміжними, але і взаємодоповнюючими. Вони мають різний статус і підходять до мови з протилежних перспектив, але ці відмінності не є суперечливими. Навпаки, корпусна і когнітивна лінгвістика збагачують один одного і створюють всеохоплюючу й ґрунтовну модель. Згідно думки науковця, дані області лінгвістичного вчення не можуть бути відокремлені одна від одної.

Когнітивна лінгвістика, як відзначає В. О. Виноградов, поділяється на даному етапі на три основні розділи, кожен з яких має свою власну специфіку, принципи, методологію а також сферу дослідницьких інтересів: когнітивна семантика, когнітивна граматики та когнітивна фонологія. В даному випадку пасивний стан дієслова в англійській мові підпадає під коло інтересів когнітивної граматики [Виноградов 1983, с.12]. Когнітивна

граматика займається головним чином синтаксисом, морфологією та іншими галузями мовознавства, пов'язаними з граматикою.

За свій досить молодий вік когнітивна лінгвістика вже має чимало здобутків. Варто зазначити, що не всі структури репрезентації знань мають лінгвальний характер. Диференціація різних структур знань, визначення загальних принципів їх формування, виявлення ролі мови в їх репрезентації, розумінні та інтерпретації є предметом когнітивної семантики – найбільш важливого і найбільш опрацьованого розділу когнітивної лінгвістики. Лінгвістична прагматика є невід'ємною частиною когнітивної лінгвістики, продовжує її та базується на ідеях і принципах когнітивістики.

На думку О. С. Кубрякової, якщо на етапі свого становлення лінгвістична прагматика зосереджувалась на окремому мовцеві, на вербальних аспектах його мовлення, випадках невідповідності між буквально вираженими й реально здійснюваними мовленнєвими діями, то поступово вектор аналізу мовно-мовленнєвих явищ змінився [Кубрякової 2010, с. 11]. Спрямування від мовних виразів до інтенцій мовця змінилося на прямо протилежне – від інтенцій мовця до мовних засобів їх вираження, що зумовило когнітивізацію лінгвістичної прагматики – її зближення з когнітивною лінгвістикою, сутністю якої є розвиток антропоцентричного принципу в бік поєднання когнітивно-семантичних і комунікативно-прагматичних досліджень мови й мовлення.

Становлення когнітивної прагмалінгвістики зумовлено логікою розвитку лінгвістичної думки в цілому: Ф. де Соссюр відстоював примат мови, а лінгвістику мовлення вважав залишковою; лінгвістична прагматика ствердила двоїстість об'єкта лінгвістики, яким стала єдність мови й мовлення; когнітивна лінгвістика сконцентрувалася на проблемі «мова й мислення», яка становить сукупність питань щодо зв'язку мови, мислення, свідомості й пізнавальних процесів; когнітивна прагмалінгвістика залучає до аналізу мовленнєвої діяльності когнітивний аспект, адже мовна комунікація не може бути адекватно описана без розуміння мисленнєвих процесів, які

мають місце у свідомості мовців, у такий спосіб для неї стає характерним діалектичне розведення предмета говоріння (думка), засобу говоріння (мова) та способу говоріння (мовлення).

Згідно досліджень О. Д. Кошелева, у західній лінгвістиці термін «когнітивна прагматика» вживається з кінця 1980-х років і охоплює два дослідницькі напрями: частина когнітивних досліджень мови, що стосуються системи прагматичних знань її користувачів (менталістська, модулярна прагматика); частина прагматичних досліджень мови, які виходять із того, що інтеракція базується на когнітивних структурах, які є залученими у процес створення смислів і забезпечують основу для взаєморозуміння комунікантів [Кошелева 2003, с. 39]. Перший напрям, на думку О. С. Кубрякової, постає як «експансія когнітивістики у сферу комунікативного аналізу», другий – як «розширення прагмалінгвістичних досліджень на область когнітивістики», що зумовлює взаємне інтегрування когнітивної й комунікативної парадигм [Кубрякової 2011, с. 10]. Якщо в першому випадку в центрі уваги опиняються властивості людської когніції, яка репрезентує вживання мови, то для другого центральним є вживання мови комунікантами, яке розпочинається в мисленні.

Лінгвістично релевантним є другий напрям когнітивно-прагматичних досліджень, оскільки лінгвоцентрична спрямованість аналізу потребує зосередження на мисленнєво-мовленнєвих процесах у їх взаємозв'язку. Отже, когнітивна прагмалінгвістика постає як мовознавча дисципліна, яка намагається пояснити особливості комунікативних дій реалізацією певних когнітивно-комунікативних структур.

Витоки когнітивної прагмалінгвістики знаходимо в менталістській концепції Г. Гійома, яка значною мірою визначила її появу: «...спостереження для досягнення повноти розуміння має простягатися від мисленнєвих операцій, які передують створенню мовних одиниць, і через них до мовленнєвих одиниць, що здійснюють мову...», отже, «...лінгвіст має справу з триномом: 1) думка як першопричина, яка спричиняє створення

мови, 2) мова, що складається з комплексу елементів, 3) мовлення як реалізація елементів мови...», тобто формулу Ф. де Соссюра «мовленнєва діяльність = мова + мовлення» Г. Гійом замінює триномом «мовленнєва діяльність = мисленнєва операція, яка породжує мову – породжена мова – реалізація мови» .

Від класичної, комунікативної прагматики когнітивну прагмалінгвістику відрізняє залучення когнітивістської методології дослідження. Класична прагматика мови вивчає прагматичні властивості висловлень або мовленнєвих актів незалежно від когнітивної діяльності людини. Йдеться про ілокутивну інтерпретацію висловлень, звідси – вирази на зразок «ілокутивна мета мовленнєвого акту», «ілокутивний потенціал висловлення», «ілокутивна логіка» тощо, що вживаються такими лінгвістами, як Ф. П. Філін [Філін 1982, с. 38]. Створивши ілокутивне розширення логічної семантики, змістивши акцент дослідження значення висловлення з пропозиції на його діяльнісну сутність, класики прагматики мови зосередилися на дослідженні ілокутивної інтерпретації висловлень і, отже, залишилися на об'єктивістських позиціях.

У XXI столітті, як вдало зазначає І. П. Іванова, фокус прагмалінгвістичних зацікавлень переміщується на чинник адресата, з мовленнєвої дії – на мовленнєву взаємодію. Дослідження інтерактивних аспектів мовленнєвої діяльності знаходить прояв у інтеграції лінгвістичної прагматики з дискурсивним аналізом, який уможливив розширення розуміння антропоцентричності - лінгвістику цікавить не тільки людина-індивід, але й її зв'язок з іншими індивідами, які спілкуються, людські групи, об'єднані соціальними чинниками, відносинами, процесами, що не можуть не позначатися на природній мові [Іванова 2012, с. 120]. У цьому зв'язку особливої актуальності набувають розвідки, у яких намагаються поєднати антропоцентризм у вузькому та широкому розумінні – у них людина-мовець постає як перший чинник у низці соціальних відносин: людина-мовець – людина-адресат – соціальна група – соціум.

Лінгвістична прагматика, яка розуміється вже як не картезіанська, дискурсивна прагматика, стала базою для нової, дискурсивної методології, що зумовила існуючі у сучасній лінгвістиці процеси інтеграції комунікативної й когнітивної парадигм. Таким чином, можна зробити висновок, що розвиток когнітивної прагматики в сучасній лінгвістиці тісно пов'язаний зі становленням когнітивної лінгвістики як наукової дисципліни. Когнітивна прагматика сьогодні є відображенням розширення принципу антропоцентризму в лінгвістиці і на сучасному етапі сфера її інтересів охоплює великі соціальні групи комунікантів що взаємодіють між собою.

1.2. Пасивний стан дієслів в трактовках сучасних лінгвістів

У вчених-лінгвістів, які займаються дослідженням мови в діячності, наприклад, у Р. М. Хогга, О. І. Смирницького, Б. А. Ильиша, Н. О. Аверянової, А. М. Ключинової не існує єдиної думки щодо періоду зародження та кінцевого становлення пасивних конструкцій. Але в 70-х роках ХХ століття була висунута універсальна теорія стану (О. О. Холодович, О.В. Деменчук) в рамках якої наряду з поняттям стану використовується поняття діатези, і стан визначається як граматично маркована в стані діатеза. В подальшому на основі даної теорії вчені описували категорію стану в єдності дієслівних форм.

Стан дієслова як граматична категорія виражає відношення між суб'єктом і об'єктом дії. Сутність категорії стану чітко сформульована у визначенні О. А. Холодовича, згідно з яким активний стан виражає відношення, при якому підмет речення збігається з семантичним суб'єктом [Холодовича 2015, с. 202]; пасивний стан виражає відношення, при якому підмет речення не збігається з семантичним суб'єктом. Категорія стану досліджувалася вченими протягом довгих років і процес її вивчення

відрізнявся широким спектром думок і підходів щодо сутності даної категорії а також розподілу дієслів в її межах. Велику увагу дослідники приділяли розмежуванню станових форм і дієслівного присудка.

В сучасній англійській мові, як і в українській, дієслово може знаходитися в активному (*the Active Voice*) та пасивному стані (*the Passive Voice*). Як відомо, пасивний стан дієслова вказує на дію яка виконується, була виконана чи буде виконуватись над об'єктом мовлення (підметом, який фактично не міг виконати дану дію). Тобто, акцент в реченні робиться на дії, яка була виконана над кимось/чимось. Я. І. Рецкер відмічає, що в англійській мові речення у пасивному стані вживаються значно частіше, ніж в українській, оскільки в англійській мові в пасивному стані вживаються не лише перехідні, а й багато неперехідних дієслів [Рецкер 2006, с. 121]. Підметом речення пасивного стану в англійській мові може бути прямий, непрямий, а також прийменниковий додаток речення активного стану. Структурно, пасивний стан дієслова розглядають як систему дієслівних форм, які містять поєднання дієприкметника минулого часу та будь-якої форми допоміжного дієслова *to be*. Семантична модель пасивних конструкцій передбачає існування певної сукупності семантичних ролей, які є аргументами цих конструкцій.

Згідно точки зору В. М. Купрелянової, в системі дієслівних категорій германських мов категорія стану розглядається як одна з найскладніших [Купрелянової 2007, с. 166]. Як вже зазначалося, в англійській мові існує два стани дієслів, але деякі автори (В. М. Жигадло, І. П. Іванова, Л. Л. Іофік) вважають, що функціонують три стани. Безперечні два стани, тобто активний і пасивний; третім же станом, щодо якого немає єдності думок, є рефлексивний стан.

У теоретичних курсах будь-яких мов стан в тій чи іншій формі традиційно пов'язується з різною спрямованістю процесу: дія у формі активного стану трактується як та, що виконується суб'єктом, а у формі пасивного стану як та, що спрямована на об'єкт. Наприклад: *John loves* (Джон любить) – суб'єкт дії. *John is loved* (Джона люблять) – об'єкт дії.

Л. С. Бархударов висловлює точку зору, що «...категорія стану конститується протиставленням категоріальних форм активного і пасивного стану...» [Бархударов 2005, с. 109]. Форма активного стану – немаркована, характеризується нульовим показником. Форма пасивного стану маркована, аналітична, яка характеризується наявністю переривчастої морфемі у своєму складі Цим пояснюється схема утворення пасивного стану дієслова в англійській мові: *to be + -ed*.

Вчений пропонує наступну класифікацію значень категоріальної форми активного стану:

а) активне значення : речення, в яких підмет позначає діяча, а доповнення – об'єкт дії; дія виконується суб'єктом-підметом та направлена на об'єкт додатку. Показником цього значення є наявність (або можливість наявності) додаток при дієслові, який в пасивній конструкції переміщується в позицію підмета. *John opened the door* (Джон відчинив двері);

б) середнє, або медіальне значення. В реченнях цього типу підмет не позначає ні діяча, ні об'єкт дії; він позначає предмет, в межах якого протікає дія. Показником даного значення форми активного стану є відсутність або неможливість наявності доповнення при дієслові; з іншого боку, ці дієслова мають також форму пасивного стану, причому без будь-якої зміни лексичного значення дієслова. *The concert began* (Концерт розпочався);

в) рефлексивне значення. Підмет в реченнях цього типу позначає одночасно і суб'єкт, і об'єкт дії – дія виходить від особи (предмета) і на нього ж повертається. Показник цього значення – можливість вживання при дієслові зворотного займенника, який має той же денотат, що і підмет: *John dressed himself* (Джон одягнувся);

г) взаємне значення. У конструкціях цього типу підмет, як і в попередньому випадку, позначає одночасно і суб'єкт, і об'єкт дії. Різниця в тому, що в цих конструкціях підмет позначає безліч осіб (предметів), причому кожен член цієї множини піддає впливу не самого себе, а інших членів тієї ж множини. Показники цього значення – множинний характер

підмета (це може бути форма множини іменника, або займенник зі значенням множинності, або ж словосполучення, яке поєднується за допомогою союзу *and*) і можливість вживання при дієслові взаємного займенники *each other* або *one another*: *John and Bill met each other* (Джон і Біл зустрілися).

При цьому дуже важливо мати на увазі, що мова йде не про різні стани, а про різні значення однієї і тієї ж категоріальної форми активного стану. Зазначені вище значення форми активного стану виражені в англійській мові не морфологічно (форма стану у всіх наведених випадках одна і та ж), а синтаксично. У ряді робіт з лінгвістики англійської мови поширена точка зору, згідно якої пасивний стан є не самостійним станом, а формою, похідною від дійсного. Так, на думку Поустма, «... логічний об'єкт речення може стати його граматичним суб'єктом...». Проте, з цим навряд чи можна погодитися. В англійській, як і в українській мові, речення з присудком в активному і пасивному стані являють собою паралельні конструкції, які по-різному відображають в залежності від цілей, що стоять перед мовцем, одні й ті ж відносини дійсності у мові.

Що стосується семантичного змісту категоріальних форм активного і пасивного стану, то зазвичай вони визначаються наступним чином: форма активного стану означає, що підмет є суб'єктом дії, позначеної дієсловом, у той час як форма пасивного стану означає, що підмет є об'єктом дії, позначеної дієсловом. Однак, що стосується активної конструкції, то традиційне визначення семантики активного стану є неповним і неточним. Існує ряд конструкцій, які не можуть бути підведені під дане вище визначення.

У сучасній англійській мові граматичним центром висловлювання є підмет, що виражає суб'єкт. Суб'єкт, який виражається, може сам виконувати дію, позначену дієсловом у активному стані, або на нього може бути спрямована дія, виражена дієсловом у пасивному стані. Тому, в мові протиставлення активного стану і пасивного відбувається по лінії: *the man asked the boy* (чоловік запитав у хлопчика) – *the man was asked by the boy*

(хлопчик запитав у чоловіка), а не по лінії *the man asked the boy* (чоловік запитав у хлопчика) – *the boy was asked by the man* (чоловік запитав у хлопчика).

Як зазначає В. О. Виноградов, цілий ряд випадків паралельного вживання форм активного і пасивного станів одного і того ж дієслова в художній літературі і в розмовному мовленні свідчить про протиставлення такого роду: *I always thought a shepherd led his flock, not was led by it* (Я завжди думав, що пастух веде своє стадо, а не навпаки). Тут наявне протиставлення станів, а не перетворення активного стану в пасивний, оскільки суб'єкт дії дієслів у активному і пасивному стані один і той же. [Виноградов 2006, с. 128-129]. Широко розповсюджен в англійській мові двочленна конструкція не могла виникнути в результаті перетворення активного стану, тому що в реченні немає вказівки на діяча, не знаходить вираження один з двох головних членів речення в активному стані – підмет. Двочленна конструкція виникає незалежно від активного стану *Most of the nights were spent by him in walking* (Більшість ночей він провів у прогулянках).

Загальновідомим фактом є те, що часи пасивного стану утворюються за допомогою допоміжного дієслова *to be* у відповідному часі та форми дієприкметника минулого часу (*Past Participle*) смислового дієслова. У пасивному стані використовуються тільки два часи групи *Continuous: Present Continuous i Past Continuous*; форма *Future Continuous* відсутня. У пасивному стані відсутні також часи групи *Perfect Continuous*.

В. М. Жигадло звертає увагу на те, що в якості допоміжного дієслова для утворення форм пасивного стану в англійській мові все ширше використовується *to get* замість *to be*. Це відбувається в наступних випадках:

а) *to get* висловлює процес, а *to be* – його результат. Тому *to get* вживається з дієсловами, що позначають дії і процеси, а не стану: *The boy got rescued* (Хлопчика врятували);

б) для речень з *to get* характерна наявність несхвальної оцінки і вираз заперечення чи негативних наслідків. Так, *He got executed* (Він був страчений) більш прийнятно, ніж *He got spared* (Його було врятовано);

в) вибір між *to be* і *to get* також залежить від ступеня активності суб'єкта, вираженого підметом, в досягненні результату, про який йдеться в реченні. Так, речення *He got acquitted* (Його було виправдано) відповідає мовній нормі, якщо підсудний доклав зусиль для свого виправдання, але стає неприйнятним при вживанні додатку з *by*, оскільки тим самим підкреслюється, що дія виконується іншою особою.

У сучасній англійській мові категорію стану мають як особові, так і неособові форми дієслова. Так, як правдиво зазначає М. М. Болдирев, в пасивному стані також може вживатися інфінітив. Інфінітив у формі активного стану позначає дію, що виконується особою, вираженою у реченні підметом, а в пасивному стані – дію, спрямовану на цю особу. Іменник і дієслово у формі пасивного стану можуть бути вжиті як в предикативній, так і в непередикативній формі. Таким чином, пасивна конструкція в реченні може виступати у формі:

1) присудка: *He was asked* (Його запитали);

2) комплексу:

а) інфінітивного: *Arrangements are being made for the girl to be taken back to her own country* (Йшла підготовка до відправки дівчини назад в її рідну країну);

б) герундіального: *There was the noise of a chair being pushed back* (Почувся звук стільця, що відсунули назад);

с) відносного: *Redundant office workers being offered jobs in production* (Резервованим офісним працівникам запропонували робочі місця у виробництві);

3) двох інших компонентів тричленної дієслівної конструкції, між якими існують відносини, аналогічні відносинам всередині комплексу: *They were*

not respectable folk, but they could cause things to be accomplished (Їх народ не поважали, але вони могли спричинити виконання деяких речей);

4) атрибутивного словосполучення («визначуване + визначення»): *This is the conclusion to be drawn* (Це висновок, який можна зробити).

У ряді випадків непередикативна форма дієслова в пасивному стані вживається поза пасивною конструкцією: між дієслівною формою і словом, що позначає носія дії, є лише опосередкований зв'язок: *The men were very indignant at being told to clear off* (Люди були дуже обурені тим, що їм сказали завершити невиконану роботу). Вкрай рідко в англійській мові зустрічаються випадки, коли предмет (носій дії) взагалі не позначається в реченні; це відбувається в тих випадках, коли дієслово (зазвичай інфінітив або герундій) у формі пасивного стану позначає дію, яка може бути пов'язана з будь-якою особою, тобто має узагальнений характер.

Значення пасивного стану полягає в тому, що дія дієслова-присудка направлено на особу або предмет, виражений підметом. Вона викликає в деяких випадках необхідність вказати в пропозиції на особу або предмет, який виконує дію (іноді його також називають агенсом). На думку В. О. Виноградова в англійській мові формою вираження агенса є непрямий додаток з прийменником *by*: *They were interrupted here by a knock at the door* (Їх перервав стукіт у двері). [Виноградов 2006, с. 128]. Якщо в ролі агенса виступає не особа, а інструмент, додаток може вводитися прийменником.

Відомо, що пасивний стан в реченні вживається тоді, коли мовець або не знає, хто виконує дію, або не надає цьому значення. Такі лінгвісти, як І. П. Іванова, В. В. Бурлакова та Г. Г. Поченцов вважають, що пасивний стан, а не дійсний, вживається, коли в центрі уваги мовця перебуває особа або предмет, який виконує дію. У пасивному стані назва особи або предмета, на який направлено дію, є підметом і стоїть на першому місці, привертаючи до себе цим більше уваги, ніж доповнення в активному стані. Однак якщо виникає необхідність назвати особу або предмет, який виконує дію, тобто з

боку якого об'єкт, позначений підметом, піддається впливу, то вживається зворот з прийменником *by*.

Однак, Н. О. Кобріна відзначає, що, якщо зробити логічний наголос на доповненні з прийменником *by* в пасивному стані, то в центрі уваги мовця, безумовно, буде особа, яка виконує дію. Крім того це правило неможливо застосувати в розмовному мовленні, оскільки воно не відображає відмінностей між комунікативними функціями активного і пасивного станів, між їх актуальним членуванням.

Пасивний стан вживається, на думку А. М. Приходько, для підкреслення неактивності підмета, для створення особливої комунікативної структури речення, іншого зосередження інформації. Крім того, в більшості випадків пасивний стан вживається в двочленних конструкціях, які не мають відповідних активних конструкцій, оскільки в ряді випадків виробник дії взагалі невідомий.

Отже, категорія пасивного стану в сучасній мові трактується лінгвістами по різному, але всі вони сходяться у тому, що дана категорія є однією з найскладніших в мові. Пасивний стан вживається тоді, коли в центрі уваги співрозмовників є особа або предмет, на які спрямована дія. Суб'єкт дії при цьому здебільшого не вказується. Широкий спектр значень англійських пасивних конструкцій дає можливість говорити про структурну і семантичну розгалуженість даної граматичної категорії.

1.3 Фактори, що впливають на вживання пасивного стану дієслова в англійській мові

Як було сказано вище, немаркована екстенсивна форма активного стану використовується в англійській мові частіше, ніж маркована інтенсивна форма пасивного стану. Лінгвісти дотримуються думки, що

пасивний стан в реченні вживається тоді, коли мовець або не знає, хто здійснює дію, або не надає цьому значення. Однак, якщо виникає необхідність назвати особу або предмет, який здійснює дію, тобто з боку якого об'єкт, позначений підметом, піддається впливу, то вживається зворот з прийменником *by*.

На думку М. М. Гухмана, у пасивному стані назва особи або предмета, на який направлено дію, є підметом і стоїть на першому місці, привертаючи до себе цим більше уваги, ніж доповнення в активному стані [Гухман 2014, с. 19]. Однак лінгвісти також відзначають, що якщо зробити логічний наголос на доповненні з прийменником *by* в пасивному стані, то в центрі уваги мовця, безумовно, буде особа, яка виконує дію. Пасивний стан вживається для підкреслення активності підмета, для створення особливої комунікативної структури речення, іншого зосередження інформації. Крім того, в більшості випадків пасивний стан вживається в двочленних конструкціях (де не виражений агенс), які не мають відповідних активних конструкцій, оскільки в ряді випадків виробник дії взагалі невідомий.

Але багато вчених (Н. О. Кобринна, О. О. Корнєєва, М. І. Осовська та інші) погоджуються з тим, що вибір тричленної активної або тричленної пасивної конструкції залежить від того, що вважати відомою, а що – новою інформацією в контексті речення. Інакше кажучи, що вважати темою, а що – ремою. Найбільш повно зв'язок між вибором стану і актуальним членуванням речення розкритий у праці В.Н. Купрелянової «На допомогу викладачам іноземних мов», тому слід більш детально розглянути її концепцію.

Актуальне членування речення являє собою розподіл складу речення між двома комунікативними центрами в ньому: темою – уже відомим моментом, що вимагає про себе нової інформації, і ремою – носієм цієї нової інформації. Комунікативно більш важливим елементом речення є рема, оскільки вона містить нові відомості, тому в лаконічних фразах тема опускається, а рема залишається.

Слова, що виконують роль вершини теми, ставляться зазвичай на початку речення, а слова, що виконують роль вершини реми, – наприкінці. Це відповідає природному ходу пізнавального процесу: від відомого (теми) до невідомого (реми), яка додається до вже відомого і пов'язана із ним. Слова, що не можуть бути віднесені до вершин теми і реми, є менш актуальними, але необхідні для повноти і однозначності вираження думки. У реченні вони або знаходяться між вершинами теми та реми, або примикають до них зліва і справа. У англійському реченні обмеження, що накладаються завдяки жорсткому порядку слів, посилюють роль різних станових конструкцій для вираження комунікативного сенсу (виділення реми).

Васильєв Л. М, поряд з іншими дослідниками мови, вважає, що існує два способи актуального членування речення:

а) при звичайному способі актуального членування тема міститься на початку речення, а рема в кінці;

б) при емпатичному способі рема розташовується на самому початку речення і в усному мовленні виділяється фразовим, нерідко емпатичним, наголосом. Наявність другого способу актуального членування ускладнює завдання з'ясування факторів, що визначають вибір станової конструкції, але не змінює основних висновків.

Для правильного вживання пасивних конструкцій в англійській мові необхідно, з урахуванням зазначених вище особливостей, провести аналіз основних типів контекстів, в яких ці конструкції вживаються, і визначити фактори, що гарантують це вживання. Контексти в лінгвістиці діляться на два типи:

а) перший тип – контексти, що вимагають вказівки на об'єкт дії і не потребують згадки його суб'єкта;

б) другий тип – ті, що вимагають позначення і об'єкта, і суб'єкта дії.

У контекстах першого типу суб'єкт дії або повністю виключається з висловлювання, або вказується без акценту на ньому. У першому випадку в якості підмета речення може виступити навіть одне слово – об'єкт дії, що

тягне за собою пасивну конструкцію. Суб'єкт дії не згадується в реченні тоді, коли актуальними членами речення (його темою і ремой) є відповідно слово-об'єкт (підмет) і будь-який інший член речення, але не слово-суб'єкт, а саме: присудок, прямий додаток, додаток (крім доповнення з прийменником *by*) або обставина.

За А. Д. Кошелєвим, при емпатичному способі актуального членування ремой виявляється підмет (слово-об'єкт), а темою, як правило, – тільки присудок. Оскільки при цьому увага до реми максимальна, а до теми – мінімальна, то склад першої часто розгорнутий, а другої, навпаки, стиснутий: *Swithin alone was not sure whether a compliment was intended* (Сам Суїзін не був впевнений, чи був комплімент зроблений навмисне). Однак між активними і пасивними конструкціями є відмінності і в граматичному, і в комунікативному сенсі. Якщо в активній конструкції слово-об'єкт дії тяжіє до реми, то в пасивній він, безумовно, входить до складу теми. У пасивній конструкції актуальне членування реалізується набагато чіткіше, ніж в активній, оскільки речення не захарашується несуттєвими компонентами (наприклад, вказівкою на суб'єкт дії).

Таким чином, якщо потрібна більш чітка передача ролі об'єкта дії як теми і ролі іншого члена речення як реми або – при емпазі – навпаки, при неактуальності об'єкта дії це краще забезпечується пасивною конструкцією. Тому фактор, який гарантує цей вибір, на думку О. В. Бондарко, – повна відсутність вказівки на суб'єкт дії. В англійській мові вживається трьохчленний пасив, коли необхідно повідомити додаткову інформацію про суб'єкта дії. У якості контекстуальних показників пасивного стану слугують наступні умови:

а) наявність обставин часу і способу дії, що підкреслюють однократність, повторюваність або тривалість дії, наприклад: *at this moment* (в даний момент), *at once* (одразу), *frequently* (часто), *gradually* (мало-помалу) та інші, наприклад: *James's curiosity was roused at once* (Цікавість Джона одразу зростає);

б) особливості синтаксичної побудови речення – ті випадки, коли структура речення висловлює послідовність подій, зміну дій, які виявляються в складному реченні, наприклад: *He tapped and the door was opened by Smilher* (Він постукав и двері відкрив Смілхер);

в) наявність прийменникового додатка з прийменником *by*, що позначає автора дії, наприклад: *The silence was only broken now by the scapping of James's soup* (Тишу порушив звук переливання супу Джеймса).

Критерієм розмежування пасивного стану, як зазначає Г. Гійом, і складного присудка може служити в одних випадках – видове, в інших – лексичне значення дієприкметника II. Поєднання «*to be* + дієприкметник II» завжди має значення дії, тобто пасивного стану, в тих випадках, коли дієприкметник II утворено від дієслів, які виражають тривалу дію, наприклад: *The infected were carried to a special camp* (Інфікованих перевезли до спеціального табору). Однак кількість власне неграничних дієслів в англійській мові невелика; питома вага дієслів двоїстого видового характеру, виступаючих як ненасичені та граничні, значно більше.

Дієслова подвійного видового характеру при відмежуванні пасивного стану від складеного присудка слід розглядати в такому ж плані, як і граничні дієслова, дієприкметник яких в одних випадках виражає дію, в інших – стан. У наступному прикладі в даному контексті дієприкметник дієслова двоїстого видового характеру *to drink* у поєднанні з дієсловом *to be* має значення пасивного стану: *Another delightful circumstance turned up before the first cup of tea was drunk* (Перш ніж випити першу чашку чаю, стала відомою ще одна приголомшлива обставина).

У сучасній лінгвістиці існує ще одне пояснення вибору пасивного стану замість активного, яке надає І. П. Іванова. Пасивний стан використовується і тоді, коли джерело дії, хоча і є відомим, але ми з яких-небудь причин не хочемо його вказувати. Так, наприклад, письменник у своєму творі пише: *As it has been shown* (Як було показано) і тому подібне (Замість *As I have shown* (Як я показав), зі скромності замовчуючи те, що

даний факт був показаний ним самим. За допомогою цього прийому, який роботах з граматики англійської мови має назву *Passive of modesty* (Пасив скромності), досягається певний стилістичний ефект.

Л. С. Бархударов вказує на те, що категорія стану властива не всім, а тільки перехідним дієсловам [Бархударов 2005, с. 149]. Він також наголошує, що існують дієслова, які взагалі не вживаються у формі пасивного стану (наприклад: *to be* (бути), *to seem* (здаватися), *to become* (ставати), *to appear* (з'являтися), *to go* (іти), *to come* (приходити), *to belong* (належати), *to consist* (складатися з) або ж вживаються в цій формі відносно рідко, при цьому з певними семантичними і контекстуальними обмеженнями (наприклад: *to sit* (сидіти), *to live* (жити), *to sleep* (спати), *to walk* (йти), *to jump* (стрибати), *to have* (мати), і так далі). Що стосується форми активного стану, то ця форма, будучи немаркованою, є у всіх дієслів.

Проте, такі дослідники англійської мови, як В. Г. Гак, звертають увагу на те, що в сучасній англійській мові у формі пасивного стану виступають не тільки дієслова з основним перехідним значенням, але і дієслова, що поєднуються з непрямым додатком і, в деяких випадках, з обставиною (*to live* (жити), *to sleep* (спати)). Хоча можливості вживання дієслів як з перехідним, так і з неперехідних значенням в пасивному стані іноді обмежені.

Як правило, перехідність в європейських мовах є лексико-граматичною характеристикою дієслова, закріпленою за кожною даною одиницею; це – риса польової структури дієслова. Проте, в англійській мові дієслово давно втратило або майже втратило закріплену перехідність / неперехідність; остання перетворилася на синтаксичну сполучуваність дієслова. Звичайно, можна виділити групу дієслів, для яких поза контекстом властиве в першу чергу, перехідне значення (наприклад: *to take* (брати), *to seize* (загарбувати), *to give* (давати), і такі, для яких характерне поза контекстом неперехідне значення *to stand* (стояти), *to lie* (брехати), *to run* (бігти). Причини широкого охоплення дієслів категорією стану пов'язані, на думку В. М. Жигадло, І. П. Іванової і Л. Л. Іофік, з історичним розвитком системи іменника і

дієслова в англійській мові. Однак у реченні обидва типи дієслів здатні реалізувати лексико-семантичні варіанти, протилежні їх основним – перехідному або, навпаки, неперехідний значенню.

У сучасній англійській мові, в порівнянні з давньою англійською мовою, значно збільшилося число перехідних дієслів. Основні причини цього явища – збіг деяких сильних неперехідних і слабких перехідних дієслів в одній формі (наприклад, дієслово *to burn* (горіти), поява великого числа дієслів, утворених від іменників, які за наявності об'єкта ставали перехідними (наприклад, дієслово *to hand* (тримати в руках). Розвиток багатозначності дієслів з основним неперехідних значенням, яке виражалось в тому, що ці дієслова, отримавши нове (у багатьох випадках каузативне) значення, стали поєднуватися з прямим додатком (дієслова *to dance* (танцювати), *to stand* (стояти) та інші).

Зміни в системі іменника в середньоанглійській період (злиття давального відмінка з знахідним) перетворили ряд дієслів, що керуються давальним відмінком в англосаксонській період, в перехідні (наприклад, *to thank* (дякувати) , *to help* (допомагати), *to believe* (вірити), *to follow* (слідувати), як зазначає В. Н. Купрелянова. Виникнення форми загального відмінка іменника зробило можливим утворення пасивного стану й від цілого ряду дієслів з основним неперехідних значенням.

Отже, можна зробити висновок, що в англійській мові існує широкий спектр структурних різновидів пасивних конструкцій для вираження всієї повноти значення пасивного стану дієслова. До факторів, які впливають на вживання пасивних конструкцій в мові, належить врахування типів контекстів, необхідність передачі ролі об'єкта, теми або реми висловлення, а також розкриття джерела дії а також врахування категорії перехідності дієслова.

1.4 Пасивні конструкції в структурі пропозиції висловлювання

Розглядаючи категорію пасивного стану дієслова в англійській мові з точки зору когнітивної прагматики можна сказати, що пасивні конструкції слугують складовою частиною пропозиції висловлювання або самостійно виступають в якості даної пропозиції в процесі мовлення. Щоб з'ясувати визначення терміну пропозиція висловлювання, слід почати з сутності поняття «речення» в позамовній дійсності.

На думку І. П. Сусова, речення як конструктивний знак співвідноситься з позамовною реальною чи вигаданою ситуацією як зі своїм денотатом. Воно виокремлює той чи інший її фрагмент і представляє цей пласт дійсності як розчленовану і разом з тим цілісну єдність. Пов'язані в рамках ситуації різними відносинами предмети (у найширшому сенсі – слова, тобто люди, тварини, предмети природи, артефакти, тощо) кваліфікуються як учасники (партиципанти) ситуації. У ситуації з одним із партиципantів його характеризує певна властивість [Сусова 2012, с. 145]. Відносини і властивості предметів (предметних учасників ситуації) – це і є ознаки, для вираження яких слугують речення взагалі, і в пасивному стані зокрема.

Позамовна ситуація відображається семантичною конструкцією, або конфігурацією. Її ядром служить семантема, та ознака, що відображається, тобто відношення або властивість. Актанти кваліфікуються залежно від ролі, яку грають в описуваних ситуаціях їх предметні учасники. Їм приписуються семантичні ролі агентивів (авторів дії), об'єктивів (об'єктів дії), інструменту, тощо. Семантичну конфігурацію часто називають пропозицією. В принципі пропозиція, чи семантична конфігурація, не лінійна, тобто складові її семантими, як говорить В. М. Солнцев, не впливають один на одного. Предикат пропозиції головує над своїми актантами.

Пропозиція виступає як початковий спосіб впорядкування інформації, яка підлягає передачі за допомогою висловлювання. Р. Р. Тазетдінова також вказує на той факт, що пропозиція є те, що позначається елементарною синтаксичною конструкцією. Проаналізувавши особливості англійської мови, дослідниця визначає конкретні умови вживання пасивного стану дієслів в пропозиціях висловлювання в мовленні:

1) коли конструкцію в активному стані вжити неможливо. Для цього може існувати ряд причин: діяч невідомий / є очевидним: *He was born in 1992* (Він народився в 1992 році); діючою особою є люди взагалі: *The origin of the Universe will probably never be explained* (Походження всесвіту, можливо, ніколи не вдасться пояснити), *Rome was not built in a day* (Рим будувався не за один день); коли діяч речення виражений однією фразою: *Helen was surprised by all the messages of sympathy that she received* (Хелен була здивована всіма листами симпатії які вона отримала);

2) у випадку безособовості змісту висловлювання, а саме: коли той, що говорить, не бере на себе відповідальність за зміст висловлювання: *We cannot possibly complete this work overnight* (Ми не в змозі впоратися з роботою за одну ніч) – проблема полягає в нас, ми не в змозі впоратися з роботою, *This work cannot possibly be completed overnight* (Цю роботу неможливо виконати за одну ніч) – проблема полягає в самій роботі;

3) коли існує бажання уникнути прямого наказу (з вживанням особових займенників Ти / Ви) в різних розпорядженнях: *You must give in your application before the end of the week* (Ти маєш подати заявку до кінця тижня) – наказ, прямий тиск на співрозмовника, *All applications must be given in before the end of the week* (Всі заяви мають бути подані до кінця тижня) – тиск на співрозмовника завуальовано;

4) коли увага того, хто сприймає речення, концентрується на інформації (а не на суб'єкті дії): *Our roof was damaged in last night's storm* (наші двері було пошкоджено під час вчорашнього шторму) – нас турбує стан даху, а не те, хто / що її зіпсував;

5) коли зміст речення зберігається без використання безособових займенників типу *one, someone, they. The form has to be signed* (Форму слід підписати);

б) прояв обережності при згадці деяких фактів, в достовірності яких ми не впевнені: *He was a spy in World War II* (Він був шпигуном під час Другої Світової війни). *He is said that he was a spy in World War II* (Про нього казали що він був шпигуном під час Другої Світової війни).

Конвенціональне відображення пасивних форм у свідомості мовця співвідноситься з тим, як він реагує на навколишнє середовище, яку інформацію він вважає головною, а яку – другорядною при вираженні своїх думок, що проявляється у вигляді тема-рематичного членування речення. В реченні активного стану діяч знаходиться на початку речення і є його підметом. В реченні пасивного стану результат дії знаходиться на початку речення і є його підметом також, але при цьому відбувається зміна акцентів співвідношення елементів комунікації. Таким чином, різноманітні когнітивні процеси проявляються в мові під час вибору активної чи пасивної конструкції яка, в свою чергу, впливає на формування структури пропозиції висловлення.

Пропозиції для всіх або майже всіх речень пасивного стану однакові. На думку Л. Талмі, будь-яка пропозиція висловлення базується на двох елементах які взаємодіють між собою [Талмі 2000, с. 98]. Дані елементи володіють так званою Силою яка спонукає їх до взаємодії, результат якої залежить від векторів спрямування Сили. Структура пропозиції висловлення, якщо розглядати її з позиції теорії Динаміки Сили Л. Талмі, яскраво відображає відносини, які встановлюються між елементами пропозиції висловлювання, а точніше між їх силовими характеристиками, або елементом і його властивостями.

Структура пропозиції висловлення включає в себе такі структурні елементи, як силові елементи, прикладання сили, баланс сил та результат. До силових елементів відноситься антагоніст та протагоніст висловлення, які

протистоять один одному. Протагоніст є центральною фігурою комунікації, а антагоніст – це людина або сутність, предмет чи явище, яке протистоїть центральній фігурі, заважаючи їй виконати дію. Наприклад: *The window cannot open* (Вікно не відчиняється). Протагоністом в даному висловленні виступає вікно, а антагоністом – та Сила, яка заважає йому відчинитися. Протагоніст і антагоніст взаємно доповнюють одне одного.

Що стосується прикладання сили, відзначає Р. Р. Тазетдінова, вона може бути спрямована за двома векторами: вектором дії і вектором спокою. Тобто, діюча сила висловлення може призводити до дій протагоніста/антагоніста, спонукати до реакцій, зміни стану, тощо, або навпаки – змушувати об'єкт чи особу залишатися в стані спокою або нерухомості. Антагоніст і протагоніст мають первинний напрям сили, або ця сила може бути спрямована на певну дію, як це відбувається в прикладі *The window cannot open* (Вікно не відчиняється), де сила вікна спрямована на його відкриття. Спрямування сили на підтримання стану спокою можна побачити на такому прикладі: *The cruel war against the enemies was being waged by the forces in tribal areas* (Жорстока війна проти ворогів велася силами місцевих племен). Сили ворогів у даному випадку знаходяться в стані спокою.

Наступним компонентом структури пропозиції висловлення є баланс сил. Для того, щоб сили знаходилися в рівновазі одна з одною, необхідною є їх чітка поляризація і розподіл на більш сильні і більш слабкі. Даний фактор є значимим через те, що в природі, так само як і в мові, дві сили не можуть бути рівними, тому що це призведе до рівноваги балансу сил і висловлення набуде нейтрального характеру з точки зору Теорії Динаміки Сили, як це відбувається в прикладі *The window cannot open* (Вікно не відчиняється), де чітке протистояння сильних і слабких сил відсутнє. Що стосується другого прикладу, то в ньому чітко прослідковується розподіл сил: антагоніст виступає на позиції більш потужної сили тому що впливає на протагоніста і веде проти нього війну (*war against the enemies*). Такий розподіл сил є типовим для структури пропозиції висловлення.

Останнім і найважливішим фактором пропозиції висловлення є результат, до якого призводить дія тих чи інших сил на протагоніста чи антагоніста висловлення. Результат може бути виражений виконанням певної дії або залишенням у стані первинного спокою. Американський лінгвіст Дж. Діз вважає, що в цьому випадку спрямування сили і баланс сил прямо впливають на результат, який може бути графічно представлений у вигляді прямої між протагоністом і антагоністом висловлення. Якщо результат – дія, на даній прямій вона буде виражена у вигляді направленої стрілки, якщо стан спокою – нерухомої точки. Що стосується першого прикладу, то результатом тут виявилось залишення вікна в стані спокою тому що сила, яка заважала йому відчинитися, виявилася набагато сильнішою. В другому ж прикладі результатом є дія, тому що війна проти ворога викликала супротив з боку останнього і призвела до дії у відповідь з його боку.

Значення пасивних конструкцій для передачі сутності пропозиції висловлення можна розглянути на прикладі фрази, яку виголосив персонаж п'єси С. Моема «Розмальована вуаль»: *It's loving that's important, not being loved* (Важливо любити, а не бути тим, кого люблять). В даному випадку воно полягає в тому, що важливіше самому випробувати почуття любові, ніж знати (розуміти), що хтось інший відчуває його до тебе. Те ж саме значення можна прослідкувати на прикладі: *He liked neither reading aloud nor being read aloud to* (Він полюбляв читати вголос сам більше ніж слухати, як йому читають) – герой надає перевагу самостійному сприйманню читання. Наведені нами приклади демонструють, що в формі пасивного стану діяч (а, отже, і дія, яка ним виконується) лише мислиться, дія привноситься, породжується кимось або чимось ззовні, а форма пасивного стану репрезентує, яким чином дія, що виконується, відображена у мовленні. По суті це навіть не сама дія (сама дія репрезентується активом), а лише співвіднесеність з виконаною дією або тією, що виконується зараз.

Більшість науковців, які займаються дослідженням категорії пасивного стану в англійській мові у когнітивному аспекті (Р.Р. Тазетдінова,

О.С. Кубрякова, Д. Бібер, Дж. Діз), виділяють такі типи пасивних конструкцій, як:

а) класичні пасивні конструкції (*The book was written* (Книга була написана));

б) пасивні конструкції з активним значенням (*He was born in 1992* (Він народився в 1992 році);

в) каузативні конструкції у формі пасивного стану (*I had my bed repaired* (Я полагодив ліжку);

г) ергативні конструкції (*The song records well* (Пісня добре записується).

Найбільш спірним питанням є каузативні конструкції через те, що багато вчених не відносять їх до категорії пасивного стану. Підметом в таких конструкціях прийнято вважати причину виконання того чи іншого процесу, тобто його каузатора. Як зазначає Л. Талмі, він є активним діячем наряду з об'єктом на який спрямована дія – прямим доповненням. Але доказом приналежності каузальних конструкцій до пасиву є той факт, що в результаті виконаної дії вона виявляється спрямованою на каузатора з боку об'єкта даного процесу, не дивлячись на те, що саме каузатор цю дію і спровокував.

Таким чином, можна зробити висновок, що каузальні конструкції поряд з іншими видами пасивних конструкцій належать до даної категорії і відображають роботу динамічних сил в структурі пропозиції висловлювання. При вживанні каузальних конструкцій структура пропозиції висловлювання ускладнюється через те, що дія включає в себе два етапи: на початковому етапі протагоніст спонукає антагоніста до виконання тієї чи іншої дії, а на другому етапі антагоніст безпосередньо виконує дію, до якої його спонукали, діє на протагоніста, який перебуває у стані спокою: *He's having his hair cut* (Він підстриг волосся).

Отже, побудова пропозиції висловлювання дає можливість достовірно відобразити позамовну ситуацію або реалію в процесі мовлення за допомогою пасивних конструкцій. Існує п'ять основних умов вживання

категорії пасивного стану в англійській мові і всі вони впливають на структурну побудову пропозиції висловлювання, що включає в себе силові елементи, прикладання сили, баланс сил та результат. Дані елементи допомагають мовцю осмислити реалії дійсності, відносини між об'єктами, їх характеристики, тощо. Це сприяє більш усвідомленому розумінню дійсності і мотивує вибір пасивних конструкцій з центральних та периферійних зон категорії. Таким чином, категорія пасивного стану дієслова в англійській мові слугує інструментарієм когнітивної прагматики в процесі побудови висловлення, що достовірно відповідає реаліям позамовної дійсності а також намірам та цілям, які переслідує мовець в процесі комунікації.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ ДІЄСЛІВ В П'ЄСІ О.УАЙЛЬДА «ІДЕАЛЬНИЙ ЧОЛОВІК»

2.1 Кількісна реалізація вживаності пасивних конструкцій в п'єсі О. Уальда «Ідеальний чоловік»

Застосування кількісного методу в мовознавчих дослідженнях відоме з давніх часів. Такі лінгвістичні поняття, як фонетичний закон, продуктивність морфем, критерій спорідненості мов тощо ґрунтувалися певною мірою на кількісних характеристиках. Звукові відповідники, що часто фіксуються в мові чи декількох споріднених мовах, є закономірними на відміну від аномалій, котрі є рідкісними. Ті морфеми, що часто використовуються для творення нових слів, є продуктивними. Спорідненими мовами є такі, які мають більше спільних рис, ніж неспоріднені. Однак раніше математичний критерій використовували стихійно і спорадично. Зараз його застосовують свідомо і цілеспрямовано.

Активне використання математичних методів у вивченні мови почалося в середині ХХ ст. Стимулом для цього послужили перспективи машинного перекладу. У процесі обробки текстів для їх уведення в машину було одержано різноманітні кількісні оцінки окремих фактів мови, які згодом виявилися корисними не тільки для створення математичних моделей мови, а й для лінгвістичної теорії. Оскільки мова – це ймовірнісна, а не жорстко детермінована система, то для її пізнання квантитативні методи, пов'язані з дослідженням частотних, ймовірнісних, градуальних та інших нелогічних характеристик, не тільки бажані, але й необхідні.

Кількісні методи зводяться до простого підрахунку частоти вживання мовних одиниць [Кочерган 2006, с. 394]. Наприклад, розглядаючи питання

про індивідуальний стиль автора, ми говоримо про те, що уривки текстів одного й того ж письменника, узятих або з різних місць одного і того ж твору, або навіть з різних творів мають певну схожість. Тому читацьке враження стилю того чи іншого письменника пов'язане з якимись стійкими співвідношеннями в тексті різних мовних елементів, зокрема, з стійкими і різними для цих письменників частотами хоча б деяких частин мови. Для визначення частоти вживання тієї чи іншої частини мови беруться уривки текстів (так звані вибірки) одного і того ж письменника, кожен з яких складається зі слів авторської мови, а не мови персонажів, тобто застосовується кількісний (або статистичний) аналіз тексту.

Кількісні методи в мовознавстві – використання підрахунків і вимірювань при вивченні мови і мовлення. У тій мірі, в якій вони спираються на математичну статистику, вони можуть бути названі статистичними методами. Застосування кількісних методів у мовознавстві аналогічно їх використання в інших природничих і соціальних науках. Основним об'єктом застосування кількісних методів у мовознавстві є мова, точніше, текст. Кількісні показники дають певну інформацію про самих текстах. На тому факті, що відмінності між мовними стилями та жанрами носять переважно статистичний характер, заснована так звана статистична стилістика.

Можливість через лексику кількісно відображати тематичну отнесеність текстів мови важлива для деяких додатків лінгвістики. Широке застосування кількісних методів для опису і класифікації текстів (наприклад, при атрибуції текстів, зокрема при встановленні авторства анонімних текстів) пов'язано з тим, що більшість двосторонніх одиниць і конструкцій мови можуть служити для розрізнення текстів чи для їх класифікації. З іншого боку, кількісні методи, застосовані до текстів, відкривають шлях до вивчення мови, оскільки сегменти текстів, які є об'єктами підрахунків, співвіднесені з одиницями мови. Кількісні методи дозволяють кількісно описувати поведінку різних мовних одиниць (фонем, букв, морфем, слів) у тексті:

частоту вживання одиниць, їх розподіл у текстах різного жанру, сполучуваність з іншими одиницями.

Також у нашому дослідженні було використано описовий метод для аналізу функціонування різних типів пасивних конструкцій на матеріалі тексту п'єси О. Уальда «Ідеальний чоловік».

Найдавнішим і найпоширенішим основним мовознавчим методом є описовий. Описовий метод – планомірна інвентаризація одиниць мови і пояснення особливостей їх будови та функціонування на певному (даному) етапі розвитку мови, тобто в синхронії.

В описовому методі розрізняють такі послідовні етапи: 1) виділення одиниць аналізу (фонем, морфем, лексем, конструкцій тощо); 2) членування виділених одиниць (вторинна сегментація): поділ речення на словосполучення, словосполучення на словоформи, словоформи на морфеми, морфеми на фонеми, фонеми на диференційні ознаки; 3) класифікація й інтерпретація виділених одиниць.

Описовий метод використовує прийоми зовнішньої та внутрішньої інтерпретації.

Прийоми зовнішньої інтерпретації бувають двох видів: а) за зв'язком з позамовними явищами (соціологічні, логіко-психологічні, артикуляційно-акустичні); б) за зв'язком з іншими мовними одиницями (прийоми міжрівневої інтерпретації).

Прийоми внутрішньої інтерпретації – це різні способи вивчення мовних явищ на основі їх системних парадигматичних і синтагматичних зв'язків, тобто, як висловлювався Ф. де Соссюр, вивчення мови в самій собі і для себе самої. Парадигматична методика охоплює опозиційний прийом (на основі зіставлення і протиставлення мовних одиниць встановлюються їх диференційні ознаки, а на основі спільності й відмінності одиниці об'єднуються в різні парадигматичні групи). Парадигматична методика доповнюється синтагматичною, тобто вивченням сполучуваності досліджуваних одиниць, їх контексту. Синтагматика нерідко розкриває

приховані властивості мовної одиниці, які при парадигматичному (опозиційному) підході можуть бути непоміченими.

Описовий метод має широке застосування. Його використовують не тільки для опису мовних елементів (фонем, морфем, слів, конструкцій, суперсегментних одиниць, граматичних категорій та ін.), а й для вивчення функціонування мови. Опис фактів мови є їх якісним аналізом, систематизацією, що створює теорію.

Матеріалом нашого дослідження слугували пасивні конструкції у п'єсі О. Уайльда «Ідеальний чоловік». Ця комедійна п'єса Оскара Уайльда вибудована навколо шантажу і політичної корупції, зачіпаючи тему честі, як приватної, так і в суспільно-політичній діяльності. Дія відбувається в Лондоні і укладається в двадцять чотири години. Автор повчально демонструє, що рано чи пізно на всіх нас, незважаючи на положення і стан, чекає розплата за непристойні вчинки здійснені в минулому. А тому ні в кого немає права засуджувати когось.

П'єса стала надзвичайно популярною відразу ж після публікації. Її шанувальником був сам Бернард Шоу. П'єса є визнаним шедевром, в якій О. Уайльд віртуозно поєднує дотепність, філософію і драму, залучаючи в цю гру читачів.

Загальна кількість пасивних конструкцій, вилучених з тексту п'єси, складає 200 одиниць. Аналіз було здійснено за наступними критеріями: вживаність конструкцій за формою граматичного часу, вживаність пасивних інфінітивних конструкцій в постпозиції з модальними дієсловами, вживаність дієслів різних лексико-семантичних класів у складі пасивних конструкцій, вживаність інфінітива у формі пасивного стану за функцією у реченні, вживаність інфінітива у формі пасивного стану за функцією у реченні.

На першому етапі нашого дослідження, було обраховано кількісний розподіл вживаності пасивних конструкцій за формою граматичного часу в

п'єсі О.Уайльда «Ідеальний чоловік». За поданим критерієм, всього було проаналізовано 87 одиниць.

Таблиця 2.1

Кількісний розподіл вживаності пасивних конструкцій за формою граматичного часу в п'єсі О.Уайльда «Ідеальний чоловік»

Граматична форма	Абсолютна кількість	Відносна кількість (%)
Present Simple	46	52,8
Past Simple	22	25,2
Future Simple	3	3,4
Present Perfect	10	11,4
Past Perfect	5	5,7
Future Perfect	0	0
Present Continuous	1	1.1
Past Continuous	0	0

Найбільш вживаними виявилися пасивні конструкції у формі *the Present Simple Tense* (46 од.). Друге місце посідають пасивні конструкції у формі *the Past Simple Tense* (22 од.). Це майже вдвічі менший показник, ніж показник у *the Present Simple Tense*. Вживаність у формі *the Present Perfect Tense* складає лише 10 одиниць, *the Past Perfect Passive* 5 одиниць. Лише одна пасивна конструкція була вживана у формі *the Present Continuous*. В тексті п'єси не було виявлено жодної пасивної конструкції у граматичних формах *the Future Perfect Tense*, *the Past Continuous Tense*.

Наведемо приклади вживання пасивних конструкцій вказаних часів:

1. *Over the well of the staircase hangs a great chandelier with wax lights, which illumine a large eighteenth-century French tapestry – representing the Triumph of Love, from a design by Boucher – that is stretched on the staircase wall (p. 173, The Present Passive) –* Зі стелі над сходами звисає чудова люстра з восковими свічками, які

освітлюють великий французький гобелен вісімнадцятого століття, що **затягує** стіни вздовж сходів.

2. *I don't know that women **are** always **rewarded** for being charming* (p. 179, The Present Simple Passive) – Я не знала, що жінок за чарівність **нагороджують**.

3. *In fact, to be a bit better than one's neighbour **was considered** excessively vulgar and middle-class* (p. 192, The Past Simple Passive) – Власне, бути трохи кращим за сусіда **вважалося** чимось вульгарним і дрібнобуржуазним.

4. *That it was I whom you thought **was concealed** in a room in your house, at half-past ten o'clock at night?* (p. 263, The Past Simple Passive) – І думали, що то я **ховуюсь** у вашому домі о пів на одинадцяту ночі?

5. *Oh, don't be so solemn about it, or I **shall be obliged** to leave a card on you* (p. 196, The Future Simple Passive) – Ой, не будьте такі церемонні, а то мені **доведеться** самій до вас завітати.

6. *I assure you my life **will be quite ruined** unless they send John at once to the Upper House* (p. 224, The Future Simple Passive) – Я запевняю Вас, що моє життя **буде зруйновано**, хіба що Джона негайно переведуть у верхню палату.

7. ***Has** a ruby and diamond brooch **been found** in any of the rooms this morning, Mason?* (p. 222, The Present Perfect Passive) – Мейсоне, вранці в кімнатах **не знаходили** діамантової брошки з рубіном?

8. *A house, everything in which **has been paid** for by fraud* (p. 228, The Present Perfect Passive) – Дім, за все в якому **заплачено** шахрайством.

9. *I called with Lady Markby simply to ask whether an ornament, a jewel, that I lost somewhere last night, **had been found** at the Chilterns'* (p.251, The Past Perfect Passive) – Ми з леді Маркбі заїхали до Чілтернів тільки для того, щоб запитати, чи **не знаходили** вони одну прикрасу, яку я десь учора загубила.

10. *I would to God I had died before I **had been** so horribly **tempted**, or had fallen so low* (p. 241, The Past Perfect Passive) – *Краще б я сам помер, замість **ніддатися спокусі** й упасти так низько.*

11. *And they **are** always **being caught*** (p. 239, The Present Continuous Passive) – *Коли їх **заловлюють**.*

На нашу думку цей факт можна пояснити тим, що у п'єсі наявні діалогічні висловлення, для яких характерні стислість та простота конструкцій. Проте, форми пасивного залугу *the Future Perfect Tense* та *the Past Continuous Tense* є досить складними за структурою.

Наступним етапом нашого дослідження є кількісний розподіл вживаності пасивних інфінітивних конструкцій в постпозиції з модальними дієсловами в п'єсі О. Уайльда «Ідеальний чоловік». Ми вилучали пасивні конструкції, які вживаються після наступних модальних дієслів: *can, could, may, must, should, have to*.

Абсолютна кількість складає 21 одиницю. Найбільш розповсюдженим є вживаність інфінітивних конструкцій у пасивному стані після дієслова *Should* – 11 одиниць (52%), це більше половини від усіх пасивних інфінітивних конструкцій, вживаних у тексті п'єси.

Друге місце посідають інфінітивні конструкції після модального дієслова *can* у формі теперішнього часу – 4 одиниці (19%), тобто це майже п'ята частина вживаності пасивних інфінітивних конструкцій в постпозиції з модальними дієсловами. Цілком однаковим виявився показник вживаності у формі минулого часу дієслова *can (could)* й після модального дієслова *may* – лише 2 одиниці. Після модального дієслова *must* і його еквівалента *have to* було вживано лише одну пасивну інфінітивну конструкцію.

Кількісний розподіл вживаності пасивних інфінітивних конструкцій в постпозиції з модальними дієсловами в п'єсі О.Уайльда «Ідеальний чоловік»

Модальне дієслово	Абсолютна кількість	Відносна кількість (%)
Can	4	19
Could	2	9,5
May	2	9,5
Must	1	4,7
Should	11	52,3
Have to	1	4,7

Подану таблицю можна проілюструвати наступними прикладами вживання пасивного інфінітиву форми *Indefinite* після модальних дієслів *should, can, may, must* і еквівалента модального дієслова *must – have to*.

1. *Men can be analysed, women merely adored* (р. 199) – Чоловіків **можна аналізувати**, а жінками **можна тільки захоплюватися**.

2. *It can be used as a bracelet* (р. 227) – Її **можна носити** і як браслет.

3. *But his violent language could be heard all over the house!* (р. 180) – Але його голос **гримів** на весь будинок!

4. *There is only one person now that could be said to be in any danger* (р.197) – Тепер небезпека **загрожує** тільки одній людині.

5. *If one listens one may be convinced; and a man who allows himself to be convinced by an argument is a thoroughly unreasonable person* (р. 185) – Якщо хтось слухає, то його **можна переконати**; а той, хто дозволяє, щоб його переконали розсудливими аргументами, - дуже нерозсудлива людина.

6. *Well, Arthur, I suppose this romantic interview may be regarded as at the end* (р. 250) – Що ж, Артуре, **можна вважати**, що нашу романтичну зустріч закінчено.

7. *Ah yes, I suppose it must have been at the Opera* (р. 221) – Так, це **могло бути** в опері.

8. *No one should be entirely judged by their past* (p. 224) – *Не можна судити про людину тільки з її минулого.*

9. *It has taught me that a person who has once been guilty of a dishonest and dishonourable action may be guilty of it a second time, and should be shunned* (p. 262) – *Воно мене навчило, що людина, раз захоплена на ганебному й нищому вчинку, може вчинити його вдруге, і її треба уникати.*

10. *If there is not, the Ambassador will certainly have to be recalled* (p. 178) – *Якщо поганий, ми обов'язково відкличемо посла.*

Можна пояснити високий показник вживаності пасивних інфінітивних конструкцій після модального дієслова *should* тим, що висловлювання поданого типу є не категоричними: вони лише надають певну пораду, як діяти у складній життєвій ситуації. Загальновідомо, що одним з основних правил поведінки британської аристократії є те, що її представники вважали дурним тоном нав'язувати свою точку зору будь-кому. Тобто це є особливістю національної поведінки британців.

2.2 Розподіл дієслів, вживаних в пасивних конструкціях за лексико-семантичними класами в п'єсі О.Уайльда «Ідеальний чоловік»

Слова в мові існують не ізольовано. Вони об'єднані за спільністю значень у групи, мікросистеми. Кожне слово в своїй мікросистемі має певне місце, і його значеннєвість визначається цим місцем, бо семантичний зміст слова зумовлений відношеннями, які формуються в сітці протиставлень даного слова іншим словам цієї ж мікросистеми. Лексико-семантична система є найрухомішою серед усіх мовних рівнів. Однак, змінюючись, вона має здатність до саморегулювання, тобто такої перебудови, яка б не

порушувала системності, що необхідно для постійної комунікативної придатності.

Деякі з лексико-семантичних об'єднань мають дуже чітку, строгу системну організацію. Так, скажімо, дієслова, що означають переміщення (рух) – це струнка система, елементи якої розрізняються за трьома ознаками: 1) спосіб руху (йти, їхати, плисти, летіти тощо); 2) характер руху – самостійний, незалежний і несамостійний, залежний (йти, їхати і везти, нести, тягти тощо); 3) напрямок руху (в'їхати, заїхати, з'їхати, виїхати, від'їхати тощо). Системність лексичного складу зумовлена не тільки комунікативними потребами (при формуванні фрази мовець спершу згадує лексико-семантичне об'єднання, а вже потім відшукує в ньому необхідне йому найточніше слово), а й системністю об'єктивного світу, який відображений у лексиці.

Кожне поле має у своєму складі спільну (інтегральну) ознаку, яка об'єднує всі одиниці поля. Така ознака називається архісемою і виражається лексемою з узагальненим значенням. Щодо названих вище полів такими ознаками є «спорідненість», «мислення», «темпоральність», «погода», «сприймання», «температура». Кожна окрема одиниця лексико-семантичного поля повинна відрізнятися від інших одиниць цього ж поля хоча б однією диференційною ознакою. Наприклад, йти і їхати різняться диференційною ознакою «спосіб руху», йти й ходити – ознакою «односпрямованість/різноспрямованість», йти й бігти – ознакою «інтенсивність» тощо.

Склад і структура лексико-семантичних полів у різних мовах не збігаються. Якщо уявити собі лексико-семантичне поле як певну мозаїку слів, то ця мозаїка в різних мовах буде неоднаковою, тобто поля матимуть різну кількість клітинок, не всі клітинки в одній із мов будуть заповненими і те, що в одній мові міститься в одній клітинці, в іншій може бути розподілене між двома чи кількома меншими клітинками. Порівняйте: рос. «общий» – укр. «спільний» і «загальний», укр. «годинник» – англ. «*watch*» –

«кишеньковий годинник», “*clock*” (для всіх інших видів), укр. «година» – англ. “*hour*” – «60 хвилин», “*o'clock*” – «час за годинами», англ. “*boat*” – укр. «човен» і «пароплав», англ. “*coat*” – укр. «пальто» і «піджак», англ. “*desk*” – укр. «парта» і «стіл», англ. “*dream*” – укр. «снитися» і «мріяти», англ. “*smell*” – укр. «пахнути» і «нюхати».

Лексико-семантичне поле має ієрархічну будову. Воно складається з лексико-семантичних груп, а лексико-семантичні групи з менших за обсягом мікросистем – синонімічних рядів, антонімічних пар, гіперо-гіпонімів, конверсивів тощо. Так, скажімо, в темпоральному лексикосемантичному полі виділяються лексико-семантичні групи назв точних і неточних часових відрізків, а в межах цих лексико-семантичних груп виділяються мінімальні семантичні об'єднання: синонімічні ряди, антонімічні пари. Найпоширенішими в лексико-семантичній системі є гіперо-гіпонімічні (родовидові) відношення. Вони притаманні всім пластам лексики і є найважливішими чинниками, які об'єднують і структурують лексико-семантичну систему.

Через стійкість опозицій між словами, стійкість полів, сполучуваності слів, іншими словами через стійкість парадигматики і синтагматики, лексико-семантична система кожної мови є унікальною, неповторною. Вона відображає національний менталітет, глибокі традиції культури і сама стає фактом духовної культури народу. Вибираючи слова в процесі комунікації, мовець свідомо чи мимовільно враховує їх парадигматичні й синтагматичні зв'язки, які є в його мовній свідомості.

Згідно матеріалу дослідження нами було виявлено, проаналізовано, як вже зазначалось в п.2.1, 124 випадки вживання різноманітних пасивних конструкцій. Серед них були вживані як пасивні конструкції зазначених вище граматичних часів, так і інфінитивні пасивні конструкції, вживані після певних модадьних дієслів та їх еквівалентів. Весь корпус пасивних конструкцій, вжитих в п'єсі О. Уальда «Ідеальний чоловік», ми

проаналізували за лексико-семантичними класами дієслів, які входять до складу цих конструкцій.

Після проведеного лексико-семантичного аналізу виявилось доречним здійснити розподіл поданих дієслів у складі конструкцій за наступними лексико-семантичними класами згідно міри їх вживаності: акральні, ментальні, емотивні, інформативні та дієслова руху. Наведемо наступні приклади вживання акральних дієслів в пасивних конструкціях в тексті п'єси О.Уальда «Ідеальний чоловік».

1. *I don't know that women **are** always **rewarded** for being charming* (p. 179, *The Present Simple Passive*) – *Я не знала, що жінок за чарівність **нагороджують**.*

2. *That it was I whom you thought **was concealed** in a room in your house, at half-past ten o'clock at night?* (p. 263, *The Past Simple Passive*) – *І думали, що то я **ховуюсь** у вашому домі о пів на одинадцятую ночі?*

3. *I assure you my life **will be quite ruined** unless they send John at once to the Upper House* (p. 224, *The Future Simple Passive*) – *Я запевняю Вас, що моє життя **буде зруйновано**, хіба що Джона негайно переведуть у верхню палату.*

4. *I would to God I had died before I **had been** so horribly **tempted**, or had fallen so low* (p. 241, *The Past Perfect Passive*) – *Краще б я сам помер, замість **піддатися спокусі** й упасти так низько.*

5. *If one listens one **may be convinced**; and a man who allows himself to be convinced by an argument is a thoroughly unreasonable person* (p. 185) – *Якщо хтось слухає, то його **можна переконати**; а той, хто дозволяє, щоб його переконали розсудливими аргументами, – дуже нерозсудлива людина.*

6. *No one **should be entirely judged** by their past* (p. 224) – *Не **можна судити** про людину тільки з її минулого.*

7. *A house, everything in which **has been paid** for by fraud* (p. 228, *The Present Perfect Passive*) – *Дім, за все в якому **заплачено** шахрайством.*

8. *And they are always being caught* (p. 239, *The Present Continuous Passive*) – *Коли їх заловлюють.*

9. *But what is to be done?* (p. 210, функція предикатив) – *Але що робити?*

10. *It can be used as a bracelet* (p.227) – *Її можна носити і як браслет.*

Результати проведеного аналізу відображено в наступній таблиці:

Таблиця 2.3

Міра вживаності дієслів різних лексико-семантичних класів у складі пасивних конструкцій в п'єсі О. Уайльда «Ідеальний чоловік»

Лексико-семантичний клас дієслова	Абсолютна кількість	Відносна кількість (%)
Актальні	26	40
Ментальні	16	24,6
Емотивні	8	12,3
Інформативні	8	12,3
Руху	7	10,7

Аналіз лексико-семантичних класів дієслів, які входили до складу пасивних конструкцій, вживаних в тексті п'єси О.Уайльда «Ідеальний чоловік» демонструє, що найбільш вживаними є актальні дієслова. Їх кількісний показник – 26 одиниць (це майже 40%). В англійській мові існує багато способів вираження статусу діяча – тобто можливою є диференціація «здатностей до дії» чи способів «агентності» – що становить рису геніальності цієї мови та одне з головних джерел проблем з перекладом, що вона створює.

Другий за абсолютною кількістю є показник вживання ментальних дієслів – 16 одиниць (24,6%). Емотивні и інформативні дієслова мають

абсолютно однаковий показник 8 одиниць (12,3%). Вживанність дієслів руху відрізняються від вживаності інформативних та емотивних дієслів лише однією одиницею. Їх було виявлено 7 одиниць (10,7%).

Це можна пояснити тим, що дія в п'єсі відбувається протягом лише 24 годин, тобто сюжетна лінія є дуже напруженою, і щоб передати енергійну поведінку персонажів, звичайно автор використовує багату кількість акральних дієслів.

2.3 Граматичний аналіз пасивних конструкцій, вживаних в п'єсі О.Уайльда «Ідеальний чоловік»

Під граматичним аналізом розуміють цілу систему різноманітних за змістом, обсягом і способом виконання вправ з граматики. Граматичний аналіз – це один з різновидів мовного аналізу, який є надійним і ефективним засобом засвоєння теоретичного матеріалу з морфології та синтаксису, а також практичного застосування набутих знань при аналізі ними мовного матеріалу та вироблення відповідних навиків цього аналізу. Під граматичним аналізом розуміють цілу систему різноманітних за змістом, обсягом і способом виконання вправ з граматики. Граматичний аналіз включає два види аналізу:

1. Морфологічний, який існує у двох різновидах – за складом слова і за частинами мови.

За складом слова: порівнюючи між собою слова, що становлять ряд словозмін, ми виявляємо, що кожне поділяється на дві частини: одну, яка виражає те ж саме лексичне значення в усіх словах одного ряду, і другу, що вказує на різні смислові зв'язки даного слова з іншими словами в реченні. Незмінна, або стала, частина слова, що виражає його лексичне значення, називається основою слова.

Частина слова, що служить для виявлення його граматичних значень, змінюється при його сполученні з іншими словами і вказує на різні смислові зв'язки з цими словами, називається закінченням, або флексією. Флексія в більшості слів виступає основним виразником граматичного значення: наприклад, в іменниках флексія виражає число; у дієсловах – особу, час. Порівнюючи слова, близькі за їх значенням і почасти за звуковим складом, ми виявляємо в них спільну, далі нерозкладну частину, а також частини, якими вони відрізняються одне від одного.

Спільна, далі нерозкладна частина всіх споріднених слів, яка виражає основне лексичне значення слова, називається коренем. Різниця між коренем і основою полягає в тому, що корінь виражає загальне лексичне значення ряду слів, тоді як основа – окреме лексичне значення окремого слова. Значення кореня завжди ширше і абстрактніше, ніж значення основи. Значення основи завжди вужче і конкретніше, ніж значення кореня. Якщо основа не має ніяких інших значущих частин, то вона збігається з коренем. Головне у корені – його значення, а не однаковий збіг звуків чи однакове написання його. Тому багато слів, які означають далекі одне від одного поняття або речі, хоч і схожі зовні фонетично чи графічно, є різнокореневими. Із значенням кореня зв'язані лексичні значення всіх споріднених слів. Слова одного кореня називаються спорідненими і утворюють так зване гніздо споріднених слів. Частина слова, що вносить в його значення нові відтінки або змінює лексичне чи граматичне значення слова і стоїть після кореня, називається суфіксом. Частина слова, що вносить в його значення нові відтінки або змінює його граматичне значення і стоїть перед коренем, називається префіксом. Кожна значуща частина слова (тобто частина слова, що має значення) – корінь, префікс, суфікс, флексія – називається морфемою. Афікс – це загальна назва будь-якої значущої частини слова, крім кореня. До афіксів належать суфікси, префікси і закінчення.

За частинами мови: морфологічна ознака – це характеристика певної групи слів, яка визначає зміну граматичних форм цих слів або слів, що від них залежить. До морфологічних ознак належать: особливості словозміни (відмінюється частина мови чи не відмінюється; за якими ознаками), особливості словотворення (як створена частина мови), особливості морфологічної будови (з яких частин складається (чи є у складі суфікси, префікси та закінчення). За морфологічними ознаками слова усіх частин мови поділяються на змінювані і незмінювані.

2. Синтаксичний, має два підвиди – аналіз простого речення і аналіз складного речення.

Синтаксичний аналіз простого речення може бути повним, коли всебічно аналізується речення і всі члени речення, і частковим, коли проводиться аналіз окремих членів речення. Повний синтаксичний аналіз простого речення включає: загальну характеристику речення, аналіз за членами речення і аналіз за типами підрядного зв'язку слів.

При частковій характеристиці простого речення визначається речення за структурою (просте), за наявністю головних членів (двоскладне, особове чи односкладне, і тоді вказується тип односкладного речення), за наявністю всіх членів речення, необхідних для вираження висловлюваної думки (повне чи неповне), за наявністю головних і другорядних членів речення (поширене чи непоширене), за наявністю в реченні елементів, які його ускладнюють (ускладнене чи неускладнене), за тим, чи стверджується щось у реченні чи заперечується (стверджувальне чи заперечне, якщо при присудку є заперечна частка не) і за інтонацією (розповідне, питальне чи окличне).

При аналізі за членами речення визначається група підмета, тобто слова, які пояснюють підмет, і група присудка, тобто слова, які відносяться до присудка і пояснюють присудок, визначаються усі члени речення (додатки, означення, обставини) і вказується, на які питання вони відповідають. При аналізі за типами підрядного зв'язку слів вказується, яким

типом підрядного зв'язку (узгодженням, керуванням чи приляганням) пов'язуються в реченні слова.

Синтаксичний аналіз складного речення включає в себе наступні етапи: довести, що речення складне, знайшовши граматичні основи простих речень, що входять до його складу; з'ясувати вид складного речення за характером зв'язку у ньому простих речень – сполучникове (складносурядне чи складнопідрядне), безсполучникове чи складне речення з різними видами зв'язку; охарактеризувати названий тип складного речення:

- якщо складносурядне, то потрібно визначити смислові відношення між простими реченнями, вкажіть спосіб зв'язку між ними;

- якщо складнопідрядне, з одним підрядним, то вказати головне речення і вид підрядного, засоби зв'язку між простими реченнями;

- якщо складнопідрядне з кількома підрядними, то, крім характеристики кожного підрядного потрібно назвати вид підрядності: послідовну, однорідну, неоднорідну (або поєднання цих видів);

- якщо безсполучникове, то визначити смислові відношення між простими реченнями;

- якщо складне речення з різними видами зв'язку, то назвати, які саме види зв'язку поєднані в ньому: сурядний і підрядний, сполучниковий сурядний і безсполучниковий, сполучниковий підрядний і безсполучниковий.

В п'єсі О.Уайльда «Ідеальний чоловік» ми дослідили вживаність пасивних інфінітивних конструкцій у функції головних та другорядних членів речення. Нами були виявлені 14 випадків вживання поданих конструкцій в тексті п'єси:

1. *He is clever, but would not like to be thought so* (р. 182, функція предикатив) – *Він розумний, проте ретельно це приховує.*

2. *I come here to be educated* (р. 174, функція предикатив) – *Я сюди їжджу заради новин.*

3. *Well, that is only to be expected, is it not?* (р. 176, функція предикатив) – *Цього слід було сподіватися, чи не так?*

4. *A man who allows himself to be convinced by an argument is thoroughly unreasonable person* (p. 185, функція предикатив) – *А той, хто дозволяє, щоб його **переконали** розсудливими аргументами, - дуже нерозсудлива людина.*

5. *I will arrange for a question to be put to me on the subject* (p. 194, функція додаток) – *Я влаштую, щоб мені **поставили** запитання про канал.*

6. *There is more to be said for stupidity than people imagine* (p. 207, функція підмет) – *На захист дурості **можна сказати** більше, ніж люди собі думають.*

7. *It makes one so liable to be misunderstood* (p. 210, функція додаток) – *Таких людей неправильно **розуміють**.*

8. *But what is to be done?* (p. 210, функція предикатив) – *Але що **робити**?*

9. *Her daughter, quite a well – brought – up girl, too, has actually become engaged to be married to a curate in Shropshire* (p.225, функція додаток) – *Її дочка, така ніби добре вихована дівчина, **виходить заміж** за вікарія зі Шропширу.*

10. *I think myself, it is very much to be regretted* (p. 225, функція підмет) – *Я вважаю, що ситуація **гідна жалю**.*

11. *However, it is always nice to be expected, and not to arrive* (p. 234, функція підмет) – *Утім завжди приємно, коли тебе **чекають**, а ти не приходиш.*

12. *No one else is to be admitted, under any circumstances* (p. 237, функція предикатив) – *Нікого більше не **приймати**, за жодних обставин.*

13. *Then I will go and see him myself, and tell him that a certain letter, written on pink paper, is to be forwarded to Robert to-day, and that at all costs it must not reach him* (p. 264, функція предикатив) – *Тоді я піду йому скажу, що сьогодні Робертові має прийти лист на рожевому папері, і що цей лист нізащо не повинен **потрапити** Робертові в руки.*

14. *A marriage in which there is love, but on one side only; faith, but on one side only; devotion, but on one side only, and in which of the two hearts one is sure*

to be broken (р. 272, функція предикатив) – *Це шлюб, у якому є кохання, та тільки з однієї сторони; є відданість, та тільки з однієї сторони. У такому шлюбі одне з двох сердець буде розбите напевно.*

Результати проведеного дослідження узагальненого в наступній таблиці:

Таблиця 2.4

Кількісний розподіл вживаності інфінітива у формі пасивного стану за функцією у реченні в п'єсі О. Уайльда «Ідеальний чоловік»

Функція у реченні	Абсолютна кількість	Відносна кількість (%)
Підмет	3	21,4
Предикатив	8	57,1
Додаток	3	21,4
Означення	0	0
Обставина	0	0

Аналіз кількісного розподілу вживаності інфінітива у формі пасивного стану за функцією у реченні в п'єсі О. Уайльда «Ідеальний чоловік» продемонстрував, що з 14 (100%) випадків вживання 8 (57,1%) виконують в реченні функцію предикатива. Це є закономірним явищем, про що і свідчать статистичні дані. Кількість інфінітивних конструкцій в пасивному стані, які виконують функцію додатку та підмета, є однаковою – 3 одиниці (21,4%).

Вживаність поданих конструкцій у функції означення та обставини відсутня у тексті матеріалу дослідження. Вона дорівнюється нулю.

Отже, завдяки здійсненому частковому синтаксичному аналізу, було з'ясовано той факт, що вживаність інфінітива у формі пасивного стану за функцією у реченні в п'єсі О. Уайльда «Ідеальний чоловік» включає наступні функції, функцію предикатива, функцію підмета, функцію додатка.

каузальні конструкції поряд з іншими видами пасивних конструкцій належать до даної категорії і відображають роботу динамічних сил в

структурі пропозиції висловлювання. При вживанні каузальних конструкцій структура пропозиції висловлювання ускладнюється через те, що дія включає в себе два етапи: на початковому етапі протагоніст спонукає антагоніста до виконання тієї чи іншої дії, а на другому етапі антагоніст безпосередньо виконує дію, до якої його спонукали, діє на протагоніста, який перебуває у стані спокою: *He's having his hair cut* (Він підстриг волосся).

Отже, побудова пропозиції висловлювання дає можливість достовірно відобразити позамовну ситуацію або реалію в процесі мовлення за допомогою пасивних конструкцій. Існує п'ять основних умов вживання категорії пасивного стану в англійській мові і всі вони впливають на структурну побудову пропозиції висловлювання, що включає в себе силові елементи, прикладання сили, баланс сил та результат. Дані елементи допомагають мовцю осмислити реалії дійсності, відносини між об'єктами, їх характеристики, тощо. Це сприяє більш усвідомленому розумінню дійсності і мотивує вибір пасивних конструкцій з центральних та периферійних зон категорії. Таким чином, категорія пасивного стану дієслова в англійській мові слугує інструментарієм когнітивної прагматики в процесі побудови висловлення, що достовірно відповідає реаліям позамовної дійсності а також намірам та цілям, які переслідує мовець в процесі комунікації.

ВИСНОВКИ

У сучасній лінгвістиці існує багато точок зору щодо визначення суті поняття «категорія стану» та семантичних особливостей даної категорії. Адже, всі вчені зводять до того, що стан – це складна, сповнена суперечностей і проблем категорія. Складність і проблематичність її розв'язання полягає в тому, що її походження тісно пов'язано із проблемою взаємовідношення мови і мислення.

Категорія пасивного стану в сучасній мові трактується лінгвістами по-різному, але всі вони сходяться у тому, що дана категорія є однією з найскладніших в мові. Пасивний стан вживається тоді, коли в центрі уваги співрозмовників є особа або предмет, на які спрямована дія. Суб'єкт дії при цьому здебільшого не вказується. Широкий спектр значень англійських пасивних конструкцій дає можливість говорити про структурну і семантичну розгалуженість даної граматичної категорії.

В англійській мові існує широкий спектр структурних різновидів пасивних конструкцій для вираження всієї повноти значення пасивного стану дієслова. До факторів, які впливають на вживання пасивних конструкцій в мові, належить врахування типів контекстів, необхідність передачі ролі об'єкта, теми або реми висловлення, а також розкриття джерела дії а також врахування категорії перехідності дієслова.

Побудова пропозиції висловлювання дає можливість достовірно відобразити позамовну ситуацію або реалію в процесі мовлення за допомогою пасивних конструкцій. Існує п'ять основних умов вживання категорії пасивного стану в англійській мові і всі вони впливають на структурну побудову пропозиції висловлювання, що включає в себе силові елементи, прикладання сили, баланс сил та результат.

Найбільш вживаними виявилися пасивні конструкції у формі *the Present Simple Tense* (46 од.). Друге місце посідають пасивні конструкції у формі *the*

Past Simple Tense (22 од.). Це майже вдвічі менший показник, ніж показник у *the Present Simple Tense*. Вживанність у формі *the Present Perfect Tense* складає лише 10 одиниць, *the Past Perfect Passive* – 5 одиниць. Лише одна пасивна конструкція була вживана у формі *the Present Continuous*. В тексті п'єси не було виявлено жодної пасивної конструкції у граматичних формах *the Future Perfect Tense, the Past Continuous Tense*.

Аналіз кількісного розподілу вживаності інфінітива у формі пасивного стану за функцією у реченні в п'єсі О. Вайлда «Ідеальний чоловік» продемонстрував, що з 14 (100%) випадків вживання 8 (57,1%) виконують в реченні функцію предикатива. Це є закономірним явищем, про що і свідчать статистичні дані. Кількість інфінітивних конструкцій в пасивному стані, які виконують функцію додатку та підмета, є однаковою – 3 одиниці (21,4%).

Аналіз лексико-семантичних класів дієслів, які входили до складу пасивних конструкцій, вживаних в тексті п'єси О. Вайлда «Ідеальний чоловік» демонструє, що найбільш вживаними є акральні дієслова. Їх кількісний показник – 26 одиниць (це майже 40%). В англійській мові існує багато способів вираження статусу діяча – тобто можливою є диференціація «здатностей до дії» чи способів «агентності» – що становить рису геніальності цієї мови та одне з головних джерел проблем з перекладом, що вона створює.

Другий за абсолютною кількістю є показник вживання ментальних дієслів – 16 одиниць (24,6%). Емотивні і інформативні дієслова мають абсолютно однаковий показник 8 одиниць (12,3%). Вживанність дієслів руху відрізняються від вживаності інформативних та емотивних дієслів лише однією одиницею. Їх було виявлено 7 одиниць (10,7%).

Це можна пояснити тим, що дія в п'єсі відбувається протягом лише 24 годин, тобто сюжетна лінія є дуже напруженою, і щоб передати енергійну поведінку персонажів, звичайно автор використовує багату кількість акральних дієслів.

Дані елементи допомагають мовцю осмислити реалії дійсності, відносини між об'єктами, їх характеристики, тощо. Це сприяє більш усвідомленому розумінню дійсності і мотивує вибір пасивних конструкцій з центральних та периферійних зон категорії. Таким чином, категорія пасивного стану дієслова в англійській мові слугує інструментарієм когнітивної прагматики в процесі побудови висловлення, що достовірно відповідає реаліям позамовної дійсності а також намірам та цілям, які переслідує мовець в процесі комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева І.О. Курс теоретичної граматики сучасної англійської мови: підручник. Вінниця : Нова книга, 2007. 320 с.
2. Алексієнко Л.А. Пасив з погляду комунікативної структури висловлювання. *Мовознавство*. 1994. №4. С. 44–51.
3. Бархударов Л.С., Штеллинг Д.А. Грамматика английского языка. М. : Изд-во литературы на иностранных языках, 2005. 422 с.
4. Бахов І.С. English for Post-Graduate Students. Англійська мова для аспірантів та здобувачів : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Видавничий дім «Персонал», 2008. 276 с.
5. Белова А.Д. Функционально-семантическое поле пассива в аспекте его взаимодействия с другими полями (на материале английского языка) : дис. ... канд. филол. наук :10.02.04. Пятигорск, 2007. 230 с.
6. Бурда-Лассен О.В. Переклад як процес декодування ментальності ідентичності нації (на матеріалі українських і німецьких етнолексем міфологічного походження): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. К., 2005. 20 с.
7. Вайльд О. Ідеальний чоловік; Як важливо бути серйозним : пер.з англ. Олекси Негребецького. К. : Знання, 2014. 222 с.
8. Венкель Т.В., Валь О.Д. Вдосконалюйте вашу розмовну англійську. Чернівці : Рута, 2003. 296 с.
9. Верба Г.В., Верба Л.Г. Довідник з граматики англійської мови. К. : Освіта, 2000. 320 с.

10. Волкова Е.В. Лингво-культурные барьеры компьютерно-опосредованной коммуникации : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Ульяновск, 2007, 222 с.
11. Воронцова Г.Н. Очерки по грамматике английского языка. М. : Просвещение, 1960. 397 с.
12. Есперсен О. Философия грамматики. Пер. с англ. В.В.Парсека, С.П. Сафроновой. М. : Изд-во иностр.лит , 1958. 404 с.
13. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. К. : Дух і літера , 2009. Т.1. 576 с.
14. Жаборюк О.А. Категорія стану як лінгвістична універсалія. *Іноземна філологія*. Запоріжжя , 1999. Вип. III. С.13–17.
15. Зубков М., Мюллер В. Сучасний англо-український та україно-англійський словник. Харків : Видавничий дім «Школа» , 2005. 752 с.
16. Ильиш Б.А. Современный английский язык. Ленинград : Просвещение, 1954. 191 с.
17. Кабаченко І.Л. Екстралінгвістичні проблеми перекладу – підходи та вирішення. *Актуальні проблеми науково-технічного перекладу / за ред. Л. М. Деркач*. Донецьк : Видавництво НГУ, 2005. №1. С. 56–65.
18. Калашник Н.Г. Теорія та практика перекладу. Запоріжжя : ВАТ «Мотор-Січ», 2004. 314 с.
19. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга , 2002. 564 с.
20. Коломінова О.О. Навчально-методичний комплект як засіб формування англомовної граматичної компетенції в учнів початкової школи. *Іноземні мови*. 2008. №4. С. 58–65.
21. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу. К. : Вища школа , 2001. 254 с.
22. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу : підручник. Вінниця : Нова Книга, 2003. 448 с.

23. Комиссаров В.К. Теория перевода. М. : Высшая Школа, 2000. 253 с.
24. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. 2-ге вид., випр. і доп. К. : Видавничий центр «Академія», 2006. 464 с.
25. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова и др. ; под общ. ред. Е. С. Кубряковой. М. : МГУ, 1996. 245 с.
26. Кубрякова Е.С. Об установках когнитивной науки и актуальных проблемах когнитивной лингвистики. *Известия АН. Серия: Литература и язык*. 2004. Т.63, №3. С. 3–12.
27. Кузнецов А. В. Поле. *Лингвистический энциклопедический словарь* / под ред. В.Н. Ярцевой. М., 2002. С. 380–381.
28. Липська І.І. Контрастивно-перекладознавчий аналіз функціонування пасивних конструкцій у текстах англomовного науково-технічного дискурсу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету* : зб. статей. Дніпропетровськ, 2014. С. 143–145.
29. Литвак С.Я. Методологічна роль теоретичної граматики у викладанні практичної граматики. *Вісник Черкаського університету. Серія педагогічні науки*. 2002. Вип. 41. С. 63–68.
30. Мацько Д.С. Підготовка опорних схем у навчанні студентів заочних відділень університетів видo-часових форм дієслів англійської мови. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка: Філологічні науки*. 2010. №14. С. 103–112.
31. Мюллер В.К. Новый англо-русский словарь: Около 200000 слов и словосочетаний. 12-е изд. М. : Русский язык, 2005. 767 с.
32. Никифоров С.Д. Глагол, его категория и формы в русской письменности второй половине XVI века. М. : Просвещение, 1952. 132 с.
33. Осипов П.І. Адекватність та еквівалентність перекладу в контексті міжкультурної комунікації. *Актуальні проблеми науково-технічного перекладу* / за ред. Л. М. Деркач. Донецьк : Видавництво НГУ, 2005. №1. С. 117–123.

34. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації. 2-ге вид. доп. К. : Видавничий центр «Київський університет», 1999. 308 с.
35. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. М. : Международные отношения, 2016. 248 с.
36. Русанівський В.М. Структура українського дієслова : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.01. К. , 1969. 701 с.
37. Селиверстова О. Н. Труды по семантике. М. : Языки славянской культуры, 2004. 564 с.
38. Семикіна К.С. Практика перекладу з англійської мови для спеціальності «Переклад». Алчевськ : ДГМІ, 2001. 123 с.
39. Ярцева В. Н. Развитие национального литературного английского языка. М. : URSS, 2004. 288 с.
40. Business Result : Advanced Student's book. Oxford : University Press, 2012. 327 p.
41. Carling Maria, Jervis Sandy Grammar Time 4. Oxford : Longman, 2003. 286 p.
42. Carling Maria Grammar Time 5. Oxford : Longman, 2003. 277 p.
43. Eastwood John Oxford Guide to English Grammar. Oxford : University Press, 1994. 272 p.
44. English Grammar Book : student's book. Oxford : Life Long Learner, 2013. 340 p.
45. Falla Tim Solutions : upper – intermediate student's book. Oxford : University Press, 2013. 136 p.
46. Fedorenko O.I., Sukhorolska S.M. English Grammar. Theory: study manual for students and researches. Lviv: Lviv Ivan Franko National University Publishing Center, 2008. 359 p.
47. Godfrey Rachel Grammar for school. Oxford : University Press, 2013. 160 p.

48. Huddleston Rodney, Geoffrey K. Pullum A Student's Introduction to English Grammar. Cambridge : University Press, 2005. 320 p.
49. Jerome Puckica Passive Constructions in Present-Day English. Cambridge : Language, 2009. P.215–235.
50. Jervis Sandy Grammar Time 5. Oxford : Longman, 2003. 304 p.
51. Macmillan English Grammar in Context. Oxford : Macmillan Publishers Limited, 2007. 233 p.
52. Malcolm Mann, Jaylore – Knowles Steve Grammar and Vocabulary. Oxford : University Press, 2010. 224 p.
53. Murphy Raymond English Grammar in Use. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. 390 p.
54. Reed. L. Get – Passives. *The Linguistic Review*. Cambridge, 2011. P. 41–78.
55. Swam Michael, Walter Catherine Oxford English Grammar Course. Oxford : University Press, 1986. 199 p.
56. Thornbury Scott How to teach grammar. Harlow : Longman, 2002. 189 p.
57. Wilde O. Plays. Moscow : High school, 1961. 360 p.

SUMMARY

The given research is devoted to the subject of the language objectivation peculiarities of the category of the passive voice in the play “An Ideal Husband”.

The object of the research is the verbal category of the passive voice in modern English in general and the passive constructions in the play “An Ideal Husband” in detail.

The purpose of the research is to define peculiarities of the category of the passive voice in the play “The Ideal Husband”.

The theoretical and methodological issues of the study are based on the works of the Ukrainian and foreign scientists which regard the current problems of functional grammar A. M. Prikhodko, I. O. Alekseeva, I.S. Bakhov, T.V. Venkel, G.V. Verba.

The research results. In the text of the play “An Ideal Husband” the most widespread are the passive constructions in the form of the Present Simple Tense (46 units). This is almost twice lower indicator than in the Present Simple Tense. The usage of the Present Perfect Tense passive construction is expressed by the help of only 10 units, the Past Perfect Passive – 5 units. Only one passive construction is used in the form of the Present Continuous. No passive constructions were found in the text of the play in the grammatical forms of the Future Perfect Tense and the Past Continuous Tense.

The analysis of the lexical-semantic classes of the verbs that the passive constructions contain in the text of O. Wilde's play "An Ideal Husband" shows that the most common are the action verbs. In English, there are many ways to express the status of a doer that is, it is possible to differentiate between "abilities to act" or ways of "agency" which is a feature of the genius of this language and one of the main sources of translation problems.

Keywords: *the language objectification, the verbal category, the passive voice, the passive constructions*

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Пучкан Аліна Володимирівна, студентка 2 курсу, форми навчання заочна, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, адреса електронної пошти puchkanalina@gmail.com

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Особливості мовної об'єктивації дієсліної категорії пасивного стану (на матеріалі п'єси О.Вайлда «Ідеальний чоловік»)» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

ПІБ (студент) _____